TURUN YLIOPISTO

Käännöstekstit yliopisto-opiskelijoiden arjessa

Tekstipäiväkirjatutkimus 2014–2016

Hanna-Maria Ratinen

Pro gradu -tutkielma

Monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelma, englannin kieli

Kieli- ja käännöstieteiden laitos

Humanistinen tiedekunta

Turun yliopisto

Kesäkuu 2024

Turun yliopiston laatujärjestelmän mukaisesti tämän julkaisun alkuperäisyys on tarkastettu Turnitin OriginalityCheck -järjestelmällä

Pro gradu -tutkielma

Monikielisen käännösviestinnän tutkinto-ohjelma, englannin kieli
Hanna-Maria Ratinen
Käännöstekstit yliopisto-opiskelijoiden arjessa – Tekstipäiväkirjatutkimus 2014–2016
Sivumäärät: 65 sivua, 6 liitesivua

Tutkielman aiheena ovat vuosina 2014–2016 kielten ja kääntämisen opiskelijoilta kerätyt tekstipäiväkirjat. Tekstipäiväkirjoihin opiskelijat ovat merkinneet kaikki yhden arkipäivän aikana lukemansa tekstit, teksteihin käyttämänsä lukuajan sekä arvion siitä, onko luettu teksti käännös, alkuperäiskielinen vai vaikeasti määriteltävä. Tutkielman tavoitteena on selvittää, miten paljon opiskelijat lukevat erilaisia tekstejä ja mikä on käännettyjen tekstien osuus kaikesta luetusta. Tutkimuksen teoria pohjaa päiväkirja- ja ajankäyttötutkimuksiin sekä aiempiin käännötekstejä käsitelleisiin tekstipäiväkirjatutkimuksiin.

Tutkimuksen aineisto muodostuu 129 tekstipäiväkirjasta, jotka on kerätty Helsingin ja Turun yliopistoista. Aineiston analyysissa tekstipäiväkirjoissa ilmoitettujen lukuaikojen sekä tekstien luokittelu- ja määrittelymerkintöjen avulla on laskettu keskimääräiset lukuajat niin yksittäisille tekstilajeille kuin tekstilajien sisällä käännöksille, alkuperäiskielisille teksteille ja vaikeasti määriteltäville teksteille sekä keskimääräinen vuorokausittainen kokonaislukuaika jokaiselle tutkittavalle vuodelle. Lukuaikojen avulla on laskettu käännöstekstien osuudet sekä yksittäisille päiväkirjoille, tekstilajeille, tutkittaville vuosille kuin koko aineistolle.

Tekstipäiväkirjamerkintöjen perusteella tietyt tekstilajit tunnistetaan käännöksiksi helpommin kuin toiset. Tekstipäiväkirjatutkimuksen tulosten perusteella käännöstekstit muodostavat jokaisena tutkittuna vuotena noin kolmanneksen kaikesta luetusta. Koko tutkimusaineiston osalta käännösten osuus kaikesta luetusta on 35 %.

Avainsanat: päiväkirjatutkimus, ajankäyttötutkimus, tekstipäiväkirjatutkimus, käännös

Sisällysluettelo

1 Johdanto ... 5

1.1 Keskeisiä käsitteitä ja termejä ... 7

2 Käännösten määrä arjessa ... 9

2.1 Tilastoja ... 10

2.2 Päiväkirja- ja ajankäyttötutkimus ... 14

2.2.1 Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus ... 15

2.3 Aiemmat käännöksiä käsittelevät tekstipäiväkirjatutkimukset ... 16

2.3.1 Mäkisalo ... 16

2.3.2 Paloposki ... 19

2.3.3 Vihonen ja Salmi ... 20

2.3.4 Salmi ... 22

2.3.5 Verwerft ... 23

2.3.6 Samankaltaisia tutkimuksia ... 24

3 Aineiston esittely ... 25

3.1 Aineiston keruu ... 25

3.2 Tekstipäiväkirjalomakkeen esittely ... 26

3.2.1 Taustatiedot ... 26

3.2.2 Esimerkki/ohjeet ... 28

3.2.3 Päiväkirja ... 29

4 Aineiston analyysi ... 33

4.1 Päiväkirjojen koontitaulukot ... 33

4.2 Erilaiset luokitteluongelmat ja tulkintavaikeudet ... 34

4.2.1 Päällekkäiset ja puutteelliset merkinnät ... 35

4.2.2 Vaikeasti määriteltävät ja havaittavat tekstit ... 36

4.2.3 Muita tekstipäiväkirjoista esiin nousseita huomioita ... 38

4.3 Ratkaisut ... 39

5 Tulokset ... 43

5.1 Tekstipäiväkirjojen taustatietoja kootusti ... 43

5.2 Tekstipäiväkirjatutkimuksen tulokset ... 47

5.3 Tulosten vertautuminen Salmen aiempiin tekstipäiväkirjatutkimustuloksiin ... 51

5.4 Tulosten vertautuminen Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen ja muiden ajankäyttötutkimusten tuloksiin ... 56
5.4.1 Tulokset ja digilukeminen ... 56
5.4.2 Ruutuaika ja lukeminen ... 57
6 Lopputulokset ja pohdintaa ... 59
6.1 Tutkimuksen rajoittuneisuus ... 60
6.2 Tutkimuksen kehitysmahdollisuudet ... 61
Lähteet ... 62
Liitteet ... i
ENGLISH SUMMARY ... i

KUVIO 1 KÄÄNNÖSMÄÄRIÄ EU:N SISÄLLÄ 2013–2023 ... 13
KUVIO 2 PAINETTUJEN JA SÄHKÖISTEN TEKSTIEN SUHDE TEKSTILAJEITTAIN 2014–2016 ... 57

TAULUKKO 1 KOTIMAISEN JA KÄÄNNETYN KIRJALLISUUDEN MYYNTIEN SUHDE KIRJALLISUUSLAJEITTAIN 2014–2023 ... 11
TAULUKKO 2 TEKSTIPÄIVÄKIRJOJEN TEKSTILAJIEN LUOKITTELUT 2014–2016 ... 30
TAULUKKO 3 TEKSTIPÄIVÄKIRJOJEN JAKAUMA VUOSITTAIN JA YLIOPISTOITTAIN SEKÄ AINEISTOSTA TEHDYT POISTOT ... 41
TAULUKKO 4 PÄIVÄKIRJANPITÄJIEN SUKUPUOLIJAKAUMA VUOSITTAIN JA KOKO AINEISTON OSALTA ... 43
TAULUKKO 5 PÄIVÄKIRJANPITÄJIEN IKÄJAKAUMA VUOSITTAIN JA KOKO AINEISTON OSALTA ... 44
TAULUKKO 6 PÄIVÄKIRJANPITÄJIEN PÄÄAINEJAKAUMA KOKO TUTKIMUSAINEISTON OSALTA ... 45
TAULUKKO 7 VUOSITTAISET PROTOTYYPPISTEN PÄIVÄKIRJANPITÄJIEN PROFIILIT ... 46
TAULUKKO 8 KESKIMÄÄRÄISET TEKSTILAJIKOHTAISET LUKUAJAT MINUUTTEINA 2014–2016 ... 47
TAULUKKO 9 KÄÄNNÖSTEN OSUUDET TEKSTILAJEISTA 2014–2016 ... 49
TAULUKKO 10 KESKIMÄÄRÄISET LUKUAJAT TUNTEINA (H) JA MINUUTTEINA SEKÄ KÄÄNNÖSTEN OSUUDET KAIKKIEN TUTKITTUJEN VUOSIEN OSALTA ... 51
TAULUKKO 11 KESKIMÄÄRÄISET LUKUAJAT MINUUTTEINA TEKSTILAJEITTAIN KAIKKIEN TEKSTIPÄIVÄKIRJOJEN OSALTA ... 52
TAULUKKO 12 KESKIMÄÄRÄISTEN LUKUAIKOJEN JAKAUMA TEKSTILAJIEN SISÄLLÄ 2007–2014 ... 54
TAULUKKO 13 KESKIMÄÄRÄISTEN LUKUAIKOJEN JAKAUMA TEKSTILAJIEN SISÄLLÄ 2015–2016 ... 55

1 Johdanto

”Lukeminen on nautinto ja saa iloitsemaan elämästä tai murehtimaan sitä, ja ennen kaikkea se on perehtymistä ja kyselemistä.”

2666 (Bolaño 2015: 859)

Kuten yllä oleva sitaatti hienosti kiteyttää, lukeminen avaa ovia niin meihin itseemme ja elämään kuin maailmaan itsemme ulkopuolella – todelliseen tai fiktiiviseen. Lukemisen tavoitteena voi olla laajentaa omaa tietoutta ja vastata kysymyksiin tai se voi olla pakoa todellisuudesta ja viihdyttävää ajanvietettä. Emme voi välttyä lukemiselta ja tekstit ovat olennainen osa jokapäiväistä elämäämme. Törmäämme päivittäin erilaisiin teksteihin niin vapaa-ajalla kuin työelämässä. Lukutaito on tärkeä osa jokaisen peruselämäntaitoja – sitä harjoitetaan ja vaalitaan lapsesta lähtien.

Kun puhutaan lukemisesta, ensimmäinen mielleyhtymä ovat usein perinteiset tekstilajit, kuten kirjallisuus ja lehdet, mutta nykyihminen kuluttaa myös paljon muita kuin perinteisiä tekstilajeja. Älylaitteiden ja sosiaalisen median sovellusten aikakautena lukemisesta ja teksteistä on tullut niin erottamaton osa jokapäiväistä arkeamme, ettemme välttämättä huomaa, kuinka paljon lukemista tapahtuu ja miten paljon erilaisia tekstejä kulutamme. Uutiset ja Internet kulkevat mukanamme ja tieto on vain muutaman klikkauksen tai sormen pyyhkäisyn päässä. Maailma on pienentynyt digitalisaation ja kansainvälistymisen myötä, mutta, jotta tieto saavuttaisi mahdollisimman monet, tarvitaan käännöksiä.

Oli kyse sitten kirjallisuudesta, erilaisten elektroniikkalaitteiden käyttöohjeista, näiden laitteiden käyttöliittymistä tai elintarvikkeiden tuoteselosteista, käännöstekstit ovat osa arkeamme, mutta niiden osuus kaikista lukemistamme teksteistä on usein vaikeasti arvioitavissa, sillä usein käännökset niin sanotusti hukkuvat tekstimassaan, emmekä välttämättä kiinnitä huomiota lukemamme tekstin alkuperään. Kääntäjän työpanos tekstin syntymisestä jää helposti näkymättömiin ja harjaantumattoman lukijan voi olla vaikeaa tunnistaa lukemaansa tekstiä käännökseksi. Jotta voidaan selvittää, millainen merkitys käännöksillä on ihmisten jokapäiväisessä arjessa, on keskityttävä tutkimaan ilmiötä käännösten loppukäyttäjien eli lukijoiden näkökulmasta. Tekstipäiväkirja, jossa päiväkirjanpitäjä kiinnittää erityistä huomiota lukemiinsa teksteihin ja mahdollisiin käännöksiin, on oivallinen apuväline käännösten ja kääntäjien työn esiin nostamisessa.

Tekstipäiväkirjatutkimus on yksi väline, jolla voidaan tutkia käännösten yleisyyttä arjessa, jossa kulutamme yhä enemmän erilaisia tekstejä eri mediaympäristöissä.

Tämän pro gradu -tutkielman tavoitteena on selvittää, miten paljon yliopisto-opiskelijat lukevat erilaisia tekstejä, mikä on käännöstekstien osuus tuosta lukumäärästä ja millaisia eri tekstilajeja luetut käännöstekstit yleisimmin ovat. Tutkielman aineistona ovat Turun yliopiston lehtorin ja tutkijan, ohjaajani, Leena Salmen vuosina 2014–2016 vieraidenkielten ja kääntämisen opiskelijoilta keräämät tekstipäiväkirjat. Päiväkirjat ovat osa Käännökset ympärillämme -tutkimusprojektia, jolla on pyritty lisäämään kääntäjän työn näkyvyyttä ja selvittämään, miten paljon ja millaisia käännötekstejä kulutamme jokapäiväisessä arjessamme. Tutkielmassani käyn läpi ja analysoin päiväkirjoista saatua dataa siitä, mikä on tekstipäiväkirjoja täyttäneiden kokonaislukuaika, miten lukuaika jakautuu eri tekstilajien välillä ja tekstilajien sisällä sekä sitä, mikä on käännettyjen tekstien osuus luetuista teksteistä niin päiväkirja- kuin vuosikohtaisesti.

Tutkielma etenee seuraavasti: johdanto-luvun lopussa määritellään tutkielman kannalta keskeiset käsitteet ja termit. Toisessa luvussa taustoitetaan tutkimusta tarkastelemalla monikielisyyttä Suomessa, myydyn kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden suhdetta Suomessa, tilastoja EU:n sisäisistä käännösmääristä ja kielipalvelualan maailmanmarkkinoilta. Tämän lisäksi luvussa käydään läpi tutkimuksen teoriapohjan muodostavia päiväkirja- ja ajankäyttötutkimuksia, Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusta sekä tarkastellaan käännötekstejä käsitteleviä aiempia tekstipäiväkirjatutkimuksia ja sivutaan muita samankaltaisia tutkimuksia. Kolmas luku esittelee tutkimusaineiston ja Salmen käyttämän tekstipäiväkirjalomakkeen. Neljäs luku on analyysia, jossa käydään läpi tekstipäiväkirjoista tehdyt havainnot, mahdolliset luokitteluongelmat ja tulkintavaikeudet sekä tehdyt ratkaisut. Viides luku käsittelee päiväkirja-aineistosta saatuja tuloksia. Tuloksia verrataan Salmen aiempiin tekstipäiväkirjoista saamiin tutkimustuloksiin ja Tilastokeskuksen tuoreimman ajankäyttötutkimuksen tuloksiin sekä muiden lukemista ja ruutuaikaa mittaavien tutkimusten tuloksiin. Kuudes luku sisältää pohdintaa lopputuloksista, tutkimuksen mahdollisista rajoitteista ja kehityssuunnista. Tutkielman liitteistä löytyy englanninkielinen lyhennelmä.

1.1 Keskeisiä käsitteitä ja termejä

Alla on määritelty tutkielman kannalta keskeisiä käsitteitä ja termejä, joita tullaan jatkossa käyttämään.

Teksti

Kotimaisten kielten keskus Kotus antaa Kielitoimiston sanakirjassa tekstille kolme määritelmää, joista kaksi ensimmäistä ovat tämän tutkielman kannalta oleellisia. Kielitoimiston sanakirjan ensimmäisen määritelmän mukaan tekstit ovat kirjoitettujen tai painetuttujen sanojen ja niihin liittyvien välimerkkien yms. kokonaisuuksia. Toisen määritelmän mukaan tekstit ovat ”useasta virkkeestä koostuva puhutun tai kirjoitetun kielen jakso […], joka muodostaa merkityksen kannalta kokonaisuuden”. Tässä tutkielmassa tekstejä tarkastellaan vain kirjoitetun tekstin määritelmän näkökulmasta eli puhutut tekstit on rajattu tutkimuksen ulkopuolelle. (Kielitoimiston sanakirja 2024c.)

Käännös

Kielitoimiston sanakirja antaa käännökselle kolme määritelmää, joista toisena oleva on tämän tutkielman kannalta oleellinen. Määritelmän mukaan käännös on kieleltä toiselle kääntämistä tai varsinaisesti sen tulos. (KS 2024a.)

Tieteen termipankin mukaan käännös on kääntämisen tulos tai yhdellä kielellä oleva teksti, joka edustaa toisella kielellä olevaa tekstiä, ja joka on tuotettu tiettyä kääntämisen metodologiaa apuna käyttäen (Tieteen termipankki 2024a).

Käännösteksti

Kielitoimiston sanakirjan mukaan käännösteksti on ”toisesta kielestä käännetty teksti” (KS 2024c).

Tekstilaji

Kielitoimiston sanakirjan mukaan tekstilajit koostuvat ”teksteistä [sic] joilla on yhteisiä tavoitteita ja kielen piirteitä” ja ovat ”varsinaisesti kirjallisuuden ja muun kirjoitetun kielen lajityyppi, genre” (KS 2024d).

Tieteen termipankki antaa tekstilajille kaksi määritelmää, joista ensimmäinen korostaa rakennetta ja toinen toimintaa. Ensimmäisen määritelmän mukaan ”saman tekstilajin tekstit

koostuvat tietyistä vaiheista, joilla on vakiintuneita järjestyksiä ja jotka ovat eri tavoin pakollisia. Tiettyyn tekstilajiin kuuluvilla teksteillä on sama nimi, päämäärä/funktio, sama kohdeyleisö, prototyyppisesti samankaltainen rakenne ja sisältö". Toisen määritelmän mukaan "tekstilaji on kielellisesti toteutunut sosiaalinen toimintatyyppi". (Tieteen termipankki 2024b.)

Teksti-/päiväkirja

Täytetty versio Salmen käyttämästä päiväkirjalomakkeesta, johon opiskelija on merkinnyt taustatietonsa ja lukemansa tekstit.

Teksti-/päiväkirjalomake

Salmen käyttämä Excel-tiedosto, joka muodostuu taustatieto-, päiväkirja-, esimerkki- ja/tai ohjeet-välilehdistä.

Päiväkirjataulukko

Päiväkirjalomakkeesta päiväkirja-välilehdeltä löytyvä täytettävä taulukkomuotoinen päiväkirjapohja, johon luetut tekstit merkitään.

Päiväkirjojen koontitaulukko

Excel-tiedostossa oleva taulukkomuotoinen vuosittainen kooste tekstipäiväkirjoista, jonka avulla lukuajat ja käännösten osuudet lasketaan.

2 Käännösten määrä arjessa

Tämä tutkielma käsittelee tekstipäiväkirjoja, joita on kerätty suomalaisissa yliopistoissa opiskelevilta opiskelijoilta, joten tutkimuksen kontekstina on Suomi ja suomalainen yhteiskunta. Tutkimuksen taustoittamiseksi ensin tarkastellaan, millainen rooli kielillä ja käännöksillä on suomalaisessa yhteiskunnassa. Sen jälkeen luvussa esitellään erilaisia tilastotietoja kirjamyynneistä Suomessa, käännösmääristä EU:ssa sekä kielipalvelualan maailmanmarkkinoista. Luvussa esitellään lisäksi päiväkirja- ja ajankäyttötutkimuksia, jotka muodostavat tutkielman teoriapohjan, Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimusta sekä käännöksiä käsitelleitä aiemmin tehtyjä tekstipäiväkirjatutkimuksia ja muita samankaltaisia tutkimuksia.

Suomi on monikulttuurinen ja -kielinen maa, jossa on useita kotoperäisiä kieliä. Kotuksen internetsivuilta löytyvässä Kielen asemaan liittyvät termit hallinnossamme -sanastossa Suomen kotoperäisiksi kieliksi määritellään suomi, ruotsi, pohjoissaame, inarinsaame, koltansaame, karjala, romanikieli, jiddiš, tataari, suomalainen ja suomenruotsalainen viittomakieli (Kotus 2024a). Kielelliset oikeudet ovat Suomessa perusoikeuksia ja niiden toteutumisesta on säädetty sekä perustuslaissa että muussa lainsäädännössä (Oikeusministeriö 2019). Lainsäädäntö on myös yksi konkreettinen kielipolitiikan muoto, jonka avulla kielten asemaan sekä käyttöön pyritään tietoisesti ja strategisesti vaikuttamaan (Kotus 2024b). Suomen perustuslain (1999/731) 17 §:n mukaan maan virallisia kansalliskieliä ovat suomi ja ruotsi, mikä antaa jokaiselle oikeuden käyttää viranomaisasioinnissa joko suomea tai ruotsia. Tämän lisäksi, suomen ja ruotsin asemasta on säädetty myös vuonna 2004 voimaan tulleessa kielilaissa, joka sekin velvoittaa viranomaisia takaamaan yksityisille ihmisille yhtäläiset kielelliset perusoikeudet suomen ja ruotsin kielillä (Kielilaki 423/2003). Suomen lainsäädäntö ei tunne käsitettä vähemmistökieli, mutta joistain vähemmistökielen asemassa olevista kotoperäisistä kielistä, kuten esimerkiksi saamen kielistä sekä suomalaisesta ja suomenruotsalaisesta viittomakielestä, on säädetty erikseen sekä perustuslaissa että erillisissä säädöksissä (Kotus 2024c, Oikeusministeriö 2019).

Monikielinen Suomi on myös osa globaalia maailmaa ja tarvitaan käännöksiä erilaisissa yhteyksissä. Käännökset ja kääntäjän ammatti jäävät kuitenkin tekstien lukijalle valitettavan usein näkymättömiin. Tampereen yliopiston lehtorin Tuija Kinnusen ja Tampereen yliopiston väitöskirjatutkijan Miia Santalahden esitys kääntäjienpäivän seminaarissa syksyllä 2023 käsitteli mielenkiintoisesti kääntämistietoisuutta ja sitä, miten sen lisääminen alan läheisyyteen kuuluvien yhteistyötahojen keskuudessa on tärkeää kääntäjän ammattistatuksen

ja käännösalan aseman kohentamiseksi. Esityksessä Santalahti kuvasi, miten kääntäjien työn reunaehtoihin ja suoraan toimeentuloon vaikuttavat usein ihmiset, jotka eivät tiedä kääntämisestä tarpeeksi. Santalahti ja Kinnunen totesivat kääntämistietoisuuden lisäämisen olevan tarpeellista myös käännösalan sisäisesti, sillä konekääntämisen kehittyessä yhä kiihtyvämpää tahtia, ammattietiikan ylläpitäminen käännöstoiminnassa on tärkeää. Tällä he viittaavat käännösalalle kilpaileviin ja toimiviin yrityksiin, joiden pääasiallinen liiketoiminta saattaa olla jotain ihan muuta kuin kääntämistä, kuten pikaruokaravintolayritystoiminnan pyörittämistä. Kääntämistietoisuuden käsite on esityksen mukaan vasta kehitteillä ja se kytkeytyy kieliasenteeseen ja kieli-ideologisiin käsitteisiin. (Kinnunen & Santalahti 2023.)

Konkreettisina keinoina kääntämistietoisuuden parantamiseksi Santalahti nosti esiin kääntäjän nimen mainitsemisen samalla tavoin kuin lähdetekstin kirjoittajan nimen – näin toki tapahtuu niin sanottujen perinteisten käännöstekstilajien, kirjallisuuden ja AV-tekstien, kohdalla, mutta asiatekstikäännösten kohdalla se on harvinaisempaa. Osittain se johtuu Santalahden mukaan siitä, että useat asiatekstikäännökset eivät ylitä teoskynnystä, mutta myös esimerkiksi mediassa julkaistavien asiatekstikäännösten kohdalla kääntäjän tietojen merkitsemisessä ja ilmoittamisessa on vallalla monenlaisia käytäntöjä, tai ennemminkin ongelmana on käytäntöjen puuttuminen kokonaan. Esimerkkinä Santalahti esitteli useita Helsingin Sanomissa julkaistuja käännösteksteja, jotka havainnollistivat, että kääntäjän nimeämisestä tai ylipäätään tekstin ilmoittamisesta käännökseksi ei ole lehden toimituksessa olemassa yhtä johdonmukaista linjaa. Esitystä kommentoitiin yleisöstä ja kävi ilmi, että jos kääntäjä haluaa nimensä varmasti näkyviin kääntämänsä tekstin yhteyteen kyseisessä lehdessä, sitä täytyy osata vaatia erikseen toimeksiantosopimuksissa. (Kinnunen & Santalahti 2023.)

2.1 Tilastoja

Siinä missä asiatekstien käännösmääristä Suomessa on vaikea löytää tietoa, kirjallisuudesta on julkaistu myyntimäärätietoja, joiden avulla käännösten määrästä saa jonkinlaisen käsityksen. Suomen kustannusyhdistys kerää vuosittain kustantamoilta tietoja kirjamyynneistä ja julkaisee niistä erilaisia tilastoja ja myyntilukuja omilla Kustantajat.fi-internetsivuillaan. Bestsellerit-sivulle kustannusyhdistys on kerännyt kustantajien vuosittain ilmoittamia tietoja Suomen myydyimmistä kirjoista pdf-tiedostoihin, jotka sisältävät vuosittaisia listoja 20 myydyimmästä kirjasta kustakin kirjallisuuden lajista. Näitä pdf-tiedostoja on sivulla saatavilla aina vuodesta 2010 lähtien, mutta tämän tutkielman kannalta olennaisiksi on rajattu vuodet 2014–2023. Vuosittaisissa myydyimpien kirjojen listoissa olevia kirjallisuuden lajeja

on listattu suurimmaksi osaksi jaotellen ne kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden osalta omiin listoihin, kuten kotimainen kaunokirjallisuus ja käännetty kaunokirjallisuus. (Suomen kustannusyhdistys 2024.)

Tätä tutkielmaa varten kustannusyhdistyksen ilmoittamien myydyimpien kirjojen pdf-tiedostoista on erikseen koottu, laskettu ja analysoitu kaikkien kirjallisuuden lajien myydyimpien teosten myyntiluvut vuosilta 2014–2023. Valmiita tilastoja kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden myyntimääristä tai keskinäisestä suhteesta Suomessa ei ole saatavilla ja myydyimpien kirjojen listat valottavat osaltaan, kuinka paljon käännöskirjallisuutta kulutetaan suhteessa kotimaiseen kirjallisuuteen. Taulukko 1. esittää kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden kirjamyyntien prosentuaalisen suhteen kirjallisuuslajeittain viimeisen kymmenen vuoden ajalta. (Suomen kustannusyhdistys 2024.)

Taulukko 1 Kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden myyntien suhde kirjallisuuslajeittain 2014–2023

KIRJALLISUUDEN LAJIT	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2021	2023
Kotimainen kaunokirjallisuus	64 %	56 %	68 %	56 %	62 %	60 %	63 %	59 %	59 %	67 %
Käännetty kaunokirjallisuus	36 %	44 %	32 %	44 %	38 %	40 %	37 %	41 %	41 %	33 %
Kotimainen lasten- ja nuortenkirjallisuus	68 %	70 %	56 %	75 %	62 %	60 %	60 %	63 %	62 %	62 %
Käännetty lasten- ja nuortenkirjallisuus	32 %	30 %	44 %	25 %	38 %	40 %	40 %	37 %	38 %	38 %
Kotimainen tietokirjallisuus	69 %	76 %	65 %	66 %	62 %	57 %	60 %	59 %	62 %	68 %
Käännetty tietokirjallisuus	31 %	24 %	35 %	34 %	38 %	43 %	40 %	41 %	38 %	32 %
Kotimaiset sarjakuvat	11 %	11 %	15 %	18 %	17 %	16 %	9 %	12 %	44 %	70 %
Käännetyt sarjakuvat	89 %	89 %	85 %	82 %	83 %	84 %	91 %	88 %	56 %	30 %
Kotimaiset pokkarit	41 %	42 %	50 %	62 %	55 %	52 %	40 %	39 %	30 %	57 %
Käännetyt pokkarit	59 %	58 %	50 %	38 %	45 %	48 %	60 %	61 %	70 %	43 %
Kotimaiset äänikirjat	55 %	63 %	66 %	75 %	89 %	52 %	63 %	55 %	54 %	57 %
Käännetyt äänikirjat	45 %	37 %	34 %	25 %	11 %	48 %	37 %	45 %	46 %	43 %
Kotimaiset e-kirjat	39 %	35 %	26 %	45 %	63 %	35 %	30 %	54 %	54 %	58 %
Käännetyt e-kirjat	61 %	65 %	74 %	55 %	37 %	65 %	70 %	46 %	46 %	42 %

Kokonaisuudessaan Suomen kustannusyhdistyksen myydyimpien kirjojen listoista saadut myyntiluvut osoittavat, että suomalaiset ostavat enemmän kotimaista kuin käännettyä kirjallisuutta. Joidenkin kirjallisuuden lajien kohdalla käännettyä kirjallisuutta kuitenkin myydään useimmiten enemmän, mutta vuosittaista vaihtelua on paljon, kuten yllä oleva taulukko 1. osoittaa. Tarkasteltaessa kaiken kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden myyntiä keskenään vuosittain viimeisen kymmenen vuoden ajalta käännettyä kirjallisuutta on vain kahtena vuonna myyty hieman enemmän kuin kotimaista kirjallisuutta – vuonna 2015 käännettyä kirjallisuutta myytiin 0,5 prosenttia enemmän kuin kotimaista ja vuonna 2019 vastaava luku oli 0,02 prosenttia. Käännetyn kirjallisuuden myyntimäärien suhde kotimaiseen kirjallisuuteen verrattuna on viimeisen kymmenen vuoden aikana vaihdellut 41–50,5 % välillä. (Suomen kustannusyhdistys 2024.)

Täysin vertailukelpoista myydyimpien kirjojen -listoista saatu data ei kuitenkaan ole, sillä vaikka listoihin on teoriassa koottu 20 myydyimmän kirjan myyntiluvut kustakin kirjallisuuden lajista, käytännössä listassa olevien kirjojen määrä saattaa vaihdella, sillä samoihin myyntilukuihin yltäneitä teoksia saattaa olla useita, jolloin niitä on sijoitettu listoihin jaetuille sijoille. Näin on erityisesti vuodesta 2018 eteenpäin, jolloin myyntimäärien laskentatapaa on oletettavasti muutettu tarkemmaksi. Tämän lisäksi joissain kirjallisuuden lajeissa, kuten taskukirjoissa, kotimaisia ja käännettyjä teoksia ei ole eritelty omiin listoihinsa. Tällaisissa tapauksissa listasta on eroteltu kotimaiset ja käännetyt teokset, minkä lisäksi niiden myyntiluvut on poimittu omiin kotimaisten ja käännettyjen listoihin. Tiedostoissa oli myös sellaisia kirjallisuuslajeja, joiden merkintätapa erillisiin kotimaisiin ja käännettyihin listoihin vaihteli. Esimerkiksi myydyimmät kotimaiset ja käännetyt tietokirjat on ennen vuotta 2019 merkitty samaan listaan, siinä missä sarjakuvien kohdalla muutos on päinvastainen vuodesta 2022 eteenpäin. (Suomen kustannusyhdistys 2024.)

On hyvä huomioida, että vaikka kirjamyyntimäärät osaltaan valottavat kotimaisen ja käännetyn kirjallisuuden myyntimääriä ja keskinäistä suhdetta, kirjojen myyntiluvut eivät kuitenkaan kerro sitä, kuinka paljon kirjallisuutta todellisuudessa luetaan. Kirjan ostaminen ei välttämättä tarkoita, että kirja myös luetaan. Lukemisesta ajankäytön näkökulmasta saatuja tutkimustuloksia esitellään laajemmin tutkielman tuloksia ja muiden ajankäyttötutkimusten tuloksia käsittelevässä luvussa 5. (Kirjakauppaliitto 2023).

Siinä missä kirjallisuuden käännösmääristä Suomessa on vaikea löytää valmiita tilastotietoja, asiatekstien käännösmääristä EU:ssa sitä vastoin julkaistaan jotain tietoja. EU:n

julkaisutoimisto julkaisee nykyään vuosittaisia tilastoja Euroopan komission käännöstoimen pääosaston (DGT) käännösmääristä. Komission käännöstoimen pääosasto julkaisee vuosittain esittelymateriaalia käännöstoimen edellisvuodesta, jossa esitellään mm. kuinka monta sivua edellisenä vuonna on komission käännöstoimen osalta käännetty ja miten nämä käännössivut jakautuvat EU:n virallisten kielten välillä lähtö- ja tulokielille. Aiemmin tämän esittelymateriaalin nimi oli *Kääntäminen ja monikielisyys* (engl. *Translation and multilingualism*) ja esitellyt käännösmäärät koskivat koko EU:ta, mutta vuodesta 2019 lähtien materiaalia on julkaistu pelkästään englanniksi *Translation in figures* nimisessä julkaisussa, joka käsittelee pelkästään komission käännöstoimen pääosaston käännösmääriä. Muita tilastoja EU:n sisäisistä käännösmääristä julkaisee myös Euroopan unionin elinten käännöskeskus (CdT), joka tuottaa käännöksiä nimensä mukaisesti kaikille EU:n toimielimille. Käännöskeskus julkaisee vuosittaisen toimintakertomuksen, jossa esitellään sen tuottamia käännösmääriä sivuina. Muiden EU:n käännösosastojen käännösmääristä tietoa löytyy heikommin. Euroopan parlamentin käännöstoiminnan pääosaston (DG Trad) vuoden 2020 vuosikertomus löytyi sattumanvaraisesti Googlen hakutoiminnon avulla ja siinä esitellään parlamentin käännöstoiminnan pääosaston käännösmääriä vuosilta 2019–2020. Kuvio 1. esittelee komission käännöstoimen pääosaston (DGT), EU:n elinten käännöskeskuksen (CdT) ja parlamentin käännöstoiminnan pääosaston (DG Trad) julkaisemia sivumääriä EU:n sisällä vuosilta 2013–2023. (Euroopan komissio 2014, 2019, 2020, 2021, 2022, 2023, Euroopan unionin elinten käännöskeskus 2023, Euroopan parlamentti 2020.)

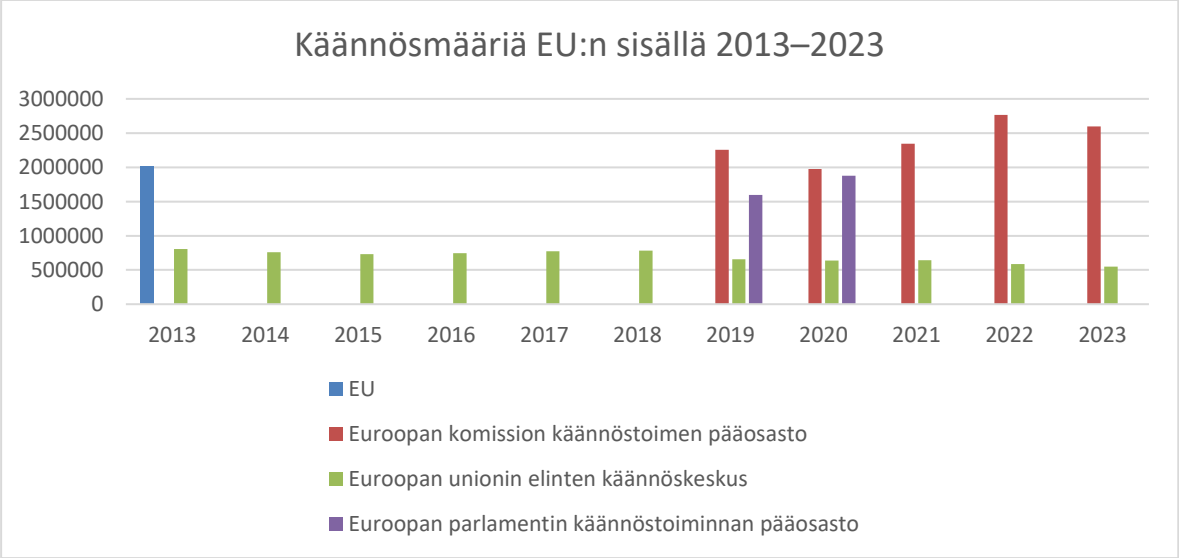

Kuvio 1 Käännösmääriä EU:n sisällä 2013–2023

Kuvio 1. havainnollistaa käännösmäärien kehitystä viimeisen kymmenvuoden ajalta EU:n sisällä ja se osoittaa, että käännösmäärät erityisesti komission käännöstoimen pääosaston (DGT) osalta ovat nousujohteisella kehityskäyrällä. Käännösmäärien kasvua on havaittavissa myös muualla kieli- ja käännöspalvelualalla.

CSA Research (aiemmin Common Sense Advisory) on riippumaton markkinatutkimusyritys, joka on erikoistunut tutkimaan kielipalvelualan maailmanmarkkinoita. CSA Research tuottaa ja julkaisee omille asiakkailleen, kielipalveluyrityksille ja näiden kanssa yhteistyötä tekeville yrityksille vuosittain perusteellisen kielipalvelu- ja kieliteknologiayritysten tilaa analysoivan tutkimuksen. Tutkimustietoa kerätään alan toimijoilta kyselytutkimuksella ja tulokset esitellään yrityksen asiakkaille vuosittain Comprehensive Market Study -tutkimuksessa. Tutkimustulokset on sijoitettu CSA Researchin internetsivuilla maksumuurin taakse, mutta yritys julkaisee myös tiivistettyjä kuvioita kielipalvelualan maailmanmarkkinoiden tilasta ja ennusteesta omilla kanavillaan esimerkiksi LinkedIn-verkkoyhteisöpalvelussa. CSA Research julkaisi LinkedIn-kanavallaan loppuvuodesta 2023 kielipalvelualan markkinoita kuvaavan graafin, jossa markkinoiden kasvua kuvataan aikavälillä 2012–2023. Graafi osoittaa, miten kielipalvelualan markkinat ovat kasvaneet varsin tasaisesti koko tuona aikana. Kielipalvelualan vuotuinen liikevaihto oli vuonna 2012 33,05 miljardia dollaria ja vuoteen 2023 mennessä liikevaihto on kasvanut 51,95 miljardiin dollariin. (CSA Research 2023.)

2.2 Päiväkirja- ja ajankäyttötutkimus

Salmen aiempi tekstipäiväkirjatutkimus (Salmi käsikirjoitus, Salmi 2010) pohjautuu päiväkirja- ja ajankäyttötutkimuksiin, sillä tekstipäiväkirjojen avulla tutkitaan päiväkirjanpitäjien lukemiseen käyttämää aikaa, minkä avulla kartoitetaan sekä eri tekstilajeihin käytetty lukuaika että käännösten osuus kaikesta luetusta. Salmi on käyttänyt tutkimuksen teoriapohjana erityisesti Jonathan Gershunyn teosta *Changing times: Work and Leisure in Postindustrial Society*, jossa esitellään ajankäyttötutkimuksen perusteita sosiologisesta näkökulmasta ja ajankäytön tutkimiselle olennaista päiväkirjatutkimusta (Gershuny 2000).

Päiväkirjat ovat aineistonkeruutapa ja haastattelututkimuksen muoto, joiden avulla on mahdollista kerätä tutkimusaineistoa suoraan tutkittavilta itseltään. Gershunyn mukaan erityisesti valmiilla luokitteluilla varustetut päiväkirjat ovat toimiva ajankäyttötutkimuksen tapa (Gershuny 2000:19). Gershuny esittää, että ajankäyttöä tutkiva päiväkirjatutkimus voi olla luotettavampi aineistonkeruumenetelmä kuin tiettyihin kysymyksiin ja toimintoihin

rajoittuva kyselytutkimus, sillä päiväkirjanpitäjien voi olla vaikeaa hahmottaa ja ennen kaikkea kuvata omaa toimintaansa kyselylomakkeen rajoissa, kun taas päiväkirja antaa heille vapauden hahmottaa ja selittää omaa tekemistään ilman rajoja, mikä voi tuottaa luotettavampia tutkimustuloksia (Gershuny 2000: 252–253).

Gershuny tunnistaa, että päiväkirjoja on periaatteessa kahdenlaisia: valmiiksi jäsenneltyjä päiväkirjoja, jossa on valmiit kategoriat, ja avoimia jäsentelemättömiä päiväkirjoja. Kummassakin on omat hyvät ja huonot puolensa. Valmiit luokittelut sisältävien päiväkirjojen antamaa materiaalia tutkijan on helpompi analysoida, mutta vaikeampi tulkita, sillä vastaajat eivät välttämättä ymmärrä luokitteluja samoin kuin tutkija. Valmiit luokittelut sisältäviin päiväkirjapohjiin tehdyt merkinnät voivat jäädä osittaisiksi, jos päiväkirjanpitäjä ei ymmärrä, mitä valmiisiin luokitteluihin voi sisällyttää. Jäsentelemättömän päiväkirjapohjan kohdalla ongelma on päinvastainen – tutkittavaa materiaalia saadaan paljon, mutta se ei ole yhdenmukaista ja sitä on sen takia vaikea analysoida. (Gershuny 2000: 256.)

Gershuny mainitsee kaksi metodologista ongelmaa, jotka liitetään usein juuri päiväkirjojen avulla toteutettuun ajankäyttötutkimukseen. Ensimmäinen on periaatteellinen, sillä ihmisten päiväkirjaan kertomat tiedot heidän ajankäytöstään ovat aina rakennelmia ja tutkijoiden luomat päiväkirjapohjat aina rajoittuneita ja standardisoituja. Eli päiväkirja voi tutkimusvälineenä asettaa itse rajat ajankäytön tutkimiselle. Toinen Gershunyn mainitsema ongelma taas koskee käytäntöä, sillä ajankäyttöä tutkivan päiväkirjan täyttäminen voi olla tutkittavalle työlästä, mikä voi aiheuttaa vastauskatoa kerättävään aineistoon. (Gershuny 2000: 254–255.)

Ajankäyttötutkimuksen keskeinen ongelma on Gershunyn mukaan myös oman ajankäytön hahmottamiseen liittyvät rajoitteet. Gershuny kuvaa, miten ”kaikki, mitä teemme tapahtuu ajassa. Kaikki, mitä koemme, koemme kestona, ajanjaksona, joka kuluu tehdessämme tiettyjä toimintoja tai kokiessamme tiettyjä olotiloja tai tilanteita. Silti, vaikka (tai koska) kokemuksemme omista toimistamme käytännössä koostuu ajasta, emme tiedosta, kuinka paljon aikaa kulutamme toimiessamme” (Gershuny 2000: 250, oma käännökseni).

2.2.1 Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimus

Tilastokeskus toteuttaa noin kymmenen vuoden välein haastattelututkimuksena tapahtuvan ajankäyttötutkimuksen, jossa tutkitaan tavallisten eri-ikäisten suomalaisten ajankäyttöä laajasti ja yksityiskohtaisesti niin vapaa-ajan kuin töiden osalta. Tilastokeskus on toteuttanut

ajankäyttötutkimusta 1970-luvun lopusta lähtien ja julkaissut sen tuloksia viisi kertaa. Viimeisin ajankäyttötutkimus käsittelee suomalaisten ajankäyttöä vuosina 2020–2021. Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen tuloksia lukemiseen ja erilaisten ruutujen parissa viettämiseen käytetyn ajan osalta tarkastellaan luvussa 5. (Suomen virallinen tilasto 2024.)

2.3 Aiemmat käännöksiä käsittelevät tekstipäiväkirjatutkimukset

Tämä tutkielma on jatkoa 2000-luvulla ideoidulle ja aloitetulle Käännökset ympärillämme -tutkimushankkeelle, jonka tarkoituksena on ollut edistää kääntäjän ammatin tunnettuutta ja pyritty tekemään kääntäjän työ näkyväksi. Ajatus tutkimushankkeesta syntyi alun perin Suomen kääntäjien ja tulkkien liitossa (SKTL) ja lähti liikkeelle Outi Paloposken ideasta, ja sitä ovat vieneet eteenpäin omissa tutkimusprojekteissaan Paloposki itse (Paloposki 2007), Jukka Mäkisalo (Mäkisalo 2006) sekä Inkaliisa Vihonen yhdessä Leena Salmen kanssa (Vihonen & Salmi 2007). Salmi on sittemmin jatkanut hänen ja Vihosen aloittamaa pilottitutkimusta ja kerännyt lisää tekstipäiväkirjoja opiskelijoilta vuosina 2008–2016 (Salmi 2010, käsikirjoitus). Seuraavissa alaluvuissa kerrotaan tarkemmin edellä mainituista tutkimusprojekteista.

2.3.1 Mäkisalo

Itä-Suomen yliopiston lehtori ja tutkija Jukka Mäkisalo esittelee Virittäjä-lehdessä julkaistussa artikkelissaan, *Kuinka paljon käännöksiä luetaan? Lukupäiväkirjan esitutkimus*, Itä-Suomen yliopistossa toteuttamaansa lukupäiväkirjatutkimusta (Mäkisalo 2006). Mäkisalon lukututkimuspilotin pyrkimyksenä oli selvittää, mikä on käännösten osuus kaikista luetuista teksteistä, ja tavoitteena oli kerätä aineistoa lukupäiväkirjan avulla suoraan tekstien lukijoilta, jotta tutkimuksen tulokset olisivat mahdollisimman tarkkoja. (Mäkisalo 2006: 250.)

Mäkisalon tutkimukseen osallistui yhteensä yhdeksäntoista Joensuun yliopiston Kansainvälisen viestinnän laitoksen opiskelijaa, jotka täyttivät lukupäiväkirjaa anonyymisti yhden viikon ajan vuodenvaihteessa 2003–2004. Mäkisalon loi valmiin päiväkirjapohjan, jossa oli yksi sivu jokaiselle viikonpäivälle. Jokainen päiväkirjasivu sisälsi identtisen päiväkirjataulukon, jossa oli 26 riviä: 24 riviä vuorokauden 24 tuntia vastaavin kellonajoin sekä kaksi ylimääräistä riviä mahdollisille kommenteille. Taulukossa oleviin sarakkeisiin merkittiin seuraavia tietoja: mitä luin, kieli, työ/vapaa-aika, silmäily/syventynyt luku ja lukuaika. Mäkisalo sisällytti päiväkirjaan mukaan kirjalliset ohjeet, joissa päiväkirjanpitäjiä kehotettiin merkitsemään jokainen lukukerta erikseen sen kellonajan kohdalle, jolloin

lukeminen tapahtui. Päiväkirjamerkintöjä tuli tehdä vain useita lauseita sisältävästä lukemisesta, joka kesti kauemmin kuin yhden vilkaisun verran. Luettu kieli tuli merkitä, mikäli se oli jokin muu kuin suomi. Päiväkirjaan tuli merkitä myös, liittyikö lukeminen työhön vai vapaa-aikaan, sekä se, oliko lukeminen silmäilyä vai syventyvää. Lukuajan kesto pyydettiin merkitsemään vähintään 5 minuutin ja korkeintaan 30 minuutin tarkkuudella. (Mäkisalo 2006: 251–252.)

Päiväkirjan lisäksi Mäkisalo pyysi opiskelijoita täyttämään erillisen taustatietolomakkeen, jossa kysyttiin ikää, sukupuolta, siviilisäätyä, koulutustaustaa, ammattia, harrastuksia, kielitaitoa, atk-taitoja ja uskonnollisuutta sekä poliittista aktiivisuutta. Taustatietolomakkeessa Mäkisalo pyysi opiskelijoita arvioimaan myös itseään lukijoina ja sitä, miten he kokivat onnistuneensa lukupäiväkirjan täyttämisessä ja oliko kokemus ollut mieleinen. Lisäksi Mäkisalo pyysi opiskelijoita antamaan palautetta tutkimuksen toteutuksesta erillisellä lomakkeella. Opiskelijoille maksettiin lukupäiväkirjatutkimukseen osallistumisesta 17 euron palkkio. (Mäkisalo 2006: 252.)

Mäkisalon tutkimista yhdeksästätoista päiväkirjanpitäjästä vain yksi oli miesopiskelija ja vastaajien keskimääräinen ikä oli 23 vuotta. Kaikki vastaajat olivat päätoimisia kieliaineiden opiskelijoita, jotka osasivat äidinkielensä lisäksi keskimäärin useampaa kuin kolmea vierasta kieltä, ja kaksitoista heistä listasi harrastuksekseen lukemisen. Lukupäiväkirjojen mukaan opiskelijat käyttivät lukemiseen viikossa keskimäärin 31,76 tuntia ja päivittäin 4,54 tuntia. Yhtä vastaajaa lukuun ottamatta kaikki opiskelijat lukivat enemmän vapaa-ajalla kuin töissä eli, opiskelijoiden tapauksessa, opiskelun yhteydessä, mikä tarkoitti, että vapaa-ajan lukemisen osuus kokonaislukuajasta oli 72,8 % ja opintoihin kuuluvan lukemisen osuus 25,9 %, 1,3 % osuus jäi määrittelemättömäksi. Suomenkielisten tekstien osuus kaikesta luetusta oli 75 % ja muiden kielten 25 %. (Mäkisalo 2006: 252–253.)

Vaikka Mäkisalon vastaajaryhmä oli pieni, he lukivat paljon erilaisia tekstejä. Mäkisalo hahmotteli eri tekstilajien luokittelun jälkikäteen lukupäiväkirjoissa esiintyneiden tekstien perusteella. Artikkelissa Mäkisalo esittelee viisitoista tekstilajia, joihin hän päiväkirjoissa esiintyneet tekstit luokitteli: ilmoitukset, kaunokirjallisuus, verkkokeskustelut, kirjeet ja postikortit, sanoma- ja aikakauslehdet, kirjalliset mainokset, Internet-surffailu, käyttöohjeet, pelit, sarjakuvat, tieteellinen kirjallisuus, tietokirjallisuus, ruututekstit, tekstiviestit sekä muut. Päiväkirjanpitäjät käyttivät eniten aikaa ruututekstien lukemiseen. Ruututekstien osuus kokonaislukuajasta oli 32,1 % ja ajallisesti 87 minuuttia päivittäin. Seuraavaksi eniten aikaa

käytettiin kaunokirjallisuuden (14,6 %) ja tietokirjallisuuden (12,2 %) lukemiseen, yhteensä 84 minuuttia päivittäin, ja yli kymmenen prosenttia kokonaislukuajasta saivat myös sanoma- ja aikakauslehtien (11 %) sekä verkkokeskustelujen (10,1 %) lukeminen – sanoma- ja aikakauslehtiä luettiin päivittäin 30 minuuttia ja yhteensä Internet- ja verkkokeskustelutekstilajeja taas luettiin 45 minuuttia. Mäkisalo täsmentää artikkelissa tekstilajien sisältöä kertoen, että kaunokirjallisuuteen oli laskettu mukaan uskonnollinen kirjallisuus, tietokirjallisuuteen erilaiset luentomateriaalit ja verkkokeskusteluihin sähköpostit. (Mäkisalo 2006: 253–254.)

Päiväkirjoissa opiskelijat eivät itse määritelleet lukemiaan tekstejä käännöksiksi, vaan Mäkisalo teki arvion päiväkirjoja analysoidessaan. Käännösten osuuden arvioimisessa hän sovelsi erittäin tiukkaa ohjenuoraa tekstien määrittelemiseksi joko käännös- tai alkuperäissuomeksi – mukaan ei laskettu vieraskielisiä tekstejä. Päiväkirjanpitäjät olivat jokaisen lukemansa tekstin yhteydessä ilmoittaneet tekstin nimen tai kuvauksen sekä tekstin kielen, ja Mäkisalo selvitti näiden tietojen avulla, että 67,97 % kaikesta opiskelijoiden lukemasta oli määriteltävissä joko käännös- tai alkuperäissuomeksi ja 34,03 % jäi määrittelemättömäksi. Ruututekstit, verkkokeskustelut, tekstiviestit ja kirjeet Mäkisalo määritteli kokonaan käännetyiksi tekstilajeiksi. Mäkisalo laski, että määritellystä tekstiosuudesta käännöksiä oli 43,82 % ja alkuperältään suomenkielistä tekstiä 22,16 %. (Mäkisalo 2006: 256)

Mäkisalo päätyi tutkimuksessaan lopputulokseen, että hänen käyttämänsä lukupäiväkirjan avulla ”ei pysty täysin luotettavasti päättelemällä selvittämään käännettyjen tekstien osuutta, ei ainakaan ihan siinä määrin kuin ennen kyselyä toivottiin”. Teksteistä kolmasosa jäi määrittelemättömäksi, sillä osa päiväkirjanpitäjistä oli kuvannut lukemiaan tekstejä liian laveasti merkiten esimerkiksi lukeneensa *kaunokirjallisuutta*, mistä ei voinut päätellä kirjan alkuperää. Artikkelissa Mäkisalo pohtii, että päiväkirjanpitäjiä pitäisi joko ohjata tekemään tarkempia merkintöjä tai pyytää heitä määrittelemään itse lukemansa teksti. Mäkisalo arvioi, että ainakin kielten ja kääntämisen opiskelijat kykenisivät luultavasti itse tekemään tekstin määrittelyn käännökseksi. (Mäkisalo 2006: 257.)

Mäkisalo huomauttaa artikkelissa, että koska lukututkimukseen osallistuneiden määrä oli hyvin rajattu ja vastaajista suurin osa naisia, ei tutkimuksen tuloksia sen takia voida yleistää koko väestöön (Mäkisalo 2006: 252). Lopuksi Mäkisalo kuitenkin summaa, että vaikka hänen käyttämänsä päiväkirjan formaattia tulee kehittää, lukupäiväkirjatutkimuspilotti osoitti, että se

on toimiva menetelmä lukukäyttäytymisen tutkimiseen ja käännöstekstien havainnointiin. Mäkisalon mukaan tutkimus osoitti, että ”suurin osa […] paljon lukevien ihmisten suomeksi lukemista teksteistä on käännettyjä”. (Mäkisalo 2006: 258.)

2.3.2 Paloposki

Englannin kielen professori ja käännöstieteilijä Outi Paloposki ideoi käännöstekstien ja kääntäjien näkyvyyttä edistämään pyrkivän Käännökset ympärillämme -hankkeeksi muodostuneen päiväkirjatutkimuksen, jossa kerättiin tekstipäiväkirjoja opiskelijoilta Helsingin ja Turun yliopistoista (Vihonen & Salmi 2007:1–2). Paloposki kirjoittaa tutkimuksesta Kääntäjä-lehdessä julkaistussa artikkelissaan *Käännökset ympärillämme – Tutkittua tietoa tarvitaan* (Paloposki 2007: 3).

Paloposki keräsi tekstipäiväkirjoja osana keväällä 2006 Helsingin yliopistossa pitämäänsä tekstianalyysikurssia. Tekstipäiväkirjaharjoituksessa opiskelijoita pyydettiin tarkastelemaan, minkälaisiin teksteihin he arjessaan törmäsivät ja kuinka paljon käännösteksteja arjessa oli havaittavissa. Toisin kuin Mäkisalon toteuttamassa tutkimuksessa, Paloposken tutkimus ei tarkastellut niinkään sitä, mitä opiskelijat lukivat tai kuinka paljon aikaa he lukemiseen käyttivät. Tekstipäiväkirjaan opiskelijat merkitsivät kaikki yhden viikon aikana kohtaamansa käännöstekstit, sellaisetkin, joita he itse eivät välttämättä normaalisti lukeneet. Helsingin yliopiston opiskelijoista 82 palautti tekstipäiväkirjan. (Paloposki 2007: 3.)

Paloposki jaotteli päiväkirjoista esiin nousseet tekstityypit seuraavasti: pakkausselosteet (elintarvikkeet, kosmetiikka, pesu- ja puhdistusaineet), käyttöohjeet (lääkkeet, laitteet), sanoma- ja aikakauslehdet, AV-kääntäminen, kirjallisuus (kauno- ja tietokirjallisuus, sarjakuvat), muut (mainokset, peliohjeet, opetusmateriaali, tiedotteet, esitteet, postimyyntiluettelot, nettisivut, kuulutukset, kyltit, ohjeet seinillä). Paloposki toteaa artikkelissa, että hänen tekstityypeille tekemänsä jaottelu ei ollut täydellinen, sillä siinä oli päällekkäisyyksiä, mutta tärkeintä ei ollut ”täydellinen jaottelu, vaan yleiskuvan saaminen siitä, minkälaisia käännösteksteja ympärillämme on”. (Paloposki 2007: 3.)

Käännöstekstien lisäksi Paloposkea kiinnosti selvittää, mitä listatuista teksteistä luetaan päivittäin ja mitä harvemmin. Tekstipäiväkirjoista hahmottui, että opiskelijat olivat päivittäin tekemisissä erityisesti sanomalehtien, tuotepakkausten, mainosten, kuulutusten, kylttien, ruututekstien ja tietotekniikkaan liittyvien tekstien kanssa. Päiväkirjojen kommenteista Paloposki nostaa artikkelissa esiin mielenkiintoista pohdintaa siitä, miten lyhyisiin

tekstityyppeihin ei helposti kiinnitä huomiota, kun taas pitkien tekstien pariin lukija yleensä itse tiedostaen hakeutuu. Vaikka Paloposken tekstipäiväkirjatutkimus ei varsinaisesti keskittynytkään tutkimaan käännöstekstien laatua, tekstipäiväkirjoista hahmottui, että usein juuri lyhyet tekstit, erityisesti elintarvikepakkausten tuoteselosteet ja erilaiset käyttöohjeiden tekstit, olivat huonosti käännettyjä. (Paloposki 2007: 3.)

Paloposken päiväkirjoista tekemien huomioiden mukaan tekstipäiväkirjanpitäjien joukko oli varsin homogeeninen samoin kuin heitä ympäröivät käännöstekstit olivat varsin samanlaisia. Työmaailmaan liittyviä käännösteksteja ei tekstipäiväkirjoissa ollut mukana, sillä päiväkirjanpitäjät olivat kaikki opiskelijoita. Paloposki toteaa artikkelissa että hänen tekemänsä tekstipäiväkirjatutkimuksen ”tavoitteena ei ollutkaan kattava selvitys kaikkien tekstien asemasta, vaan suuntaa-antava kartoitus, joka voi toimia pohjana myöhemmälle tutkimukselle” ja lisää vielä, että ”ennen kaikkea toiveena oli, että kartoituksen tulokset valaisevat käännösten merkitystä tiedon ja kulttuurin rakentumisessa, ja tätä kautta myös kääntäjien tärkeyttä”. (Paloposki 2007: 3.)

Leena Salmi oli Paloposken apuna keväällä 2006 sekä alustavien tulosten läpikäynnissä että tekstikategorioiden hahmottelussa (Paloposki 2007: 3). Paloposken tekstipäiväkirjatutkimus havainnollisti, millaisia tekstilajeja käännöstekstit useimmiten ovat, mutta koska siinä kiinnitettiin huomiota pelkästään käännösteksteihin, tutkimus ”ei antanut tarkkaa tietoa käännösten osuudesta kaikista luetuista teksteistä” (Vihonen & Salmi 2007: 2).

2.3.3 Vihonen ja Salmi

Paloposken ja Mäkisalon tutkimusten pohjalta Inkaliisa Vihonen ja Leena Salmi kehittivät oman tekstipäiväkirjatutkimuksen, josta kirjoitettu tutkimusartikkeli *Arjen käännöstekstien jäljillä. Käännökset ympärillämme -hankkeen jatkoa* julkaistiin kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen verkkojulkaisu Mikaelissa (Vihonen & Salmi 2007).

Vihonen ja Salmi laativat valmiin päiväkirjalomakkeen, jossa oli Paloposken päiväkirjatutkimukseen pohjautuvat valmiit luokittelut eri tekstilajeille. Vastaajat täyttivät päiväkirjaa yhden arkipäivän ajan ja merkitsivät siihen kaikki yhden päivän aikana lukemansa tekstit, tekstin nimen tai muun kuvauksen, tekstin kielen, lukuajan ja lukemisen tavan – kuten Mäkisalon tutkimuksessa – sekä arvion siitä, oliko teksti käännös, alkuperäiskielinen vai vaikeasti määriteltävä (EOS). Lisäksi päiväkirjanpitäjiä pyydettiin antamaan oma arvio siitä,

mikä oli alkuperäiskielisten tekstien ja käännöstekstien suhde kaikessa heidän lukemassaan. (Vihonen & Salmi, 2007: 2–3.)

Vihonen ja Salmi keräsivät yhteensä 24 päiväkirjaa ranskan kääntämisen ja tulkkauksen perusopintovaiheen opiskelijoilta Turun yliopistosta sekä 30 päiväkirjaa niin sanotuilta tavallisilta ihmisiltä, jotka koostuivat tutkijoiden lähipiiriin kuuluvista eri-ikäisistä henkilöistä. Päiväkirjanpitäjien iät vaihtelivat tavallisten ihmisten ryhmässä alle 16-vuotiaista aina eläkeikäisiin, kun taas opiskelijat olivat pääsääntöisesti 16–25-vuotiaita – päiväkirjalomakkeessa ilmoitettava ikä oli haarukoitu vaihtoehtolaatikoihin, joista 16–24-vuotias oli yksi vaihtoehto, minkä takia suurin osa opiskelijoista sijoittui tähän ikäkategoriaan. Opiskelijoille päiväkirjanpitäminen oli osa perusopintoihin kuuluvaa pakollista käännöskurssia ja heitä pyydettiin lisäksi myös analysoimaan kahta lukemaansa tekstiä, muuten ohjeistus päiväkirjanpitämiseen oli molemmille tutkittaville ryhmille samanlainen. Päiväkirjan palauttamisen jälkeen Vihosen ja Salmen oli vielä mahdollista tehdä tarkentavia kysymyksiä, joiden avulla he pystyivät selvittämään ja ratkaisemaan päiväkirjoihin tehtyjä en osaa sanoa -merkintöjä (Vihonen & Salmi 2007: 3)

Päiväkirjataulukkoon tekstilajit oli luokiteltu niin viestintävälineen kuin käyttötarkoituksen mukaan seuraavasti: sanomalehdet; aikakauslehdet; tieteelliset julkaisut (lehdet, kirjat); kirjallisuus (kauno- ja tietokirjallisuus); Internet-sivut; sähköinen viestintä (sähköposti, tekstiviestit, chat); mainokset, matkaesitteet, ilmoitukset; ohjetekstit, opasteet, pakkausten tuoteselosteet (yms.); tekstitykset (TV, elokuvat); viranomaistekstit (asiakirjat, kirjeet, lomakkeet yms.); muu työhön tai opiskeluun liittyvä materiaali; muu: mikä. Päiväkirjaan tehtävien tekstilajimerkintöjen lisäksi vastaajia pyydettiin ilmoittamaan kuhunkin tekstiin käyttämänsä lukuaika sekä Mäkisalon tutkimuksesta tuttu lukemisen tapa eli silmäily tai syventynyt lukeminen. (Vihonen & Salmi 2007: 3–4, 10.)

Vihonen ja Salmi kokosivat päiväkirjojen tiedot yhteen ja laskivat keskimääräiset lukuajat kullekin tekstilajille sekä prosenttiosuudet käännöksille niin tekstilajikohtaisesti kuin kaikesta luetusta. Vihosen ja Salmen saamien tulosten mukaan opiskelijat käyttivät lukemiseen päivittäin keskimäärin 5 tuntia 23 minuuttia ja käännösten osuus kaikesta heidän lukemastaan oli 41,55 %, kun taas tavallisten ihmisten ryhmällä lukemiseen käytetty keskimääräinen kokonaisaika oli 5 tuntia 54 minuuttia ja käännösten osuus kaikesta luetusta oli 39,21 %. Koko vastaajaryhmän osalta päivittäinen keskimääräinen lukuaika oli 5 h 40 minuuttia ja käännösten osuus taas 40,25 %. Vihonen ja Salmi kuvaavat artikkelissa, että

päiväkirjanpitäjien lukutottumusten välillä oli suurta hajontaa ja joissakin päiväkirjoissa käännösten osuus oli 90–100 %, kun taas toisissa se oli 0–20 %. (Vihonen & Salmi 2007: 4.)

Vihosen ja Salmen mukaan tutkittavien ryhmien välillä oli suuria eroja siinä, kuinka paljon he lukivat tiettyjä tekstilajeja. Suurin ero ryhmien välillä oli sanomalehtien lukemisessa – opiskelijat lukivat sanomalehtiä keskimäärin 11 minuuttia päivässä siinä missä tavallisten ihmisten ryhmä luki niitä keskimäärin 47 minuuttia. Eroa oli myös kauno- ja tietokirjallisuuden lukemisessa: siinä missä tavallisten ihmisten ryhmä luki kirjallisuutta keskimäärin 54 minuuttia päivässä, opiskelijat lukivat sitä keskimäärin 31 minuuttia. Tässä yhteydessä Vihonen ja Salmi huomauttavat, että tämä saattaa selittyä sillä, että tekstipäiväkirjoja pitäneet opiskelijat olivat enimmäkseen ensimmäisen vuoden kääntämisen opiskelijoita, joiden opintoihin ei vielä kuulunut juurikaan tieteellisen kirjallisuuden lukemista. Sen sijaan opiskelijat käyttivät keskimäärin enemmän aikaa työhön tai opiskeluun liittyvän materiaalin lukemiseen, yhteensä 1 tuntia 27 minuuttia, siinä missä tavallisten ihmisten ryhmä käytti tähän tekstilajiin keskimäärin 37 minuuttia päivässä. Ruututekstejä molemmat ryhmät lukivat verrattain saman verran päivässä – opiskelijat keskimäärin 77 minuuttia ja muut keskimäärin 64 minuuttia päivässä. (Vihonen & Salmi 2007: 5.)

Vihosen ja Salmen tekstipäiväkirjatutkimuksen tulokset osoittivat, että käännöstekstien osuus kaikista arjessa luetuista teksteistä oli reilu kolmannes, tutkittavien ryhmien kesken käännösten osuuksissa oli hieman eroa. Kuten Mäkisalonkin tutkimuksessa Vihosen ja Salmen tekstipäiväkirjatutkimuksen tulosten perusteella tietyt tekstilajit ovat tyypillisemmin käännösteksteja kuin toiset – esimerkiksi ruututekstien osuus kaikesta käännetystä muodosti yksinään siitä lähes puolet. Tekstipäiväkirjoista kävi myös ilmi, että toisten tekstilajien kohdalla käännösten havainnointi oli vaikeampaa – erityisesti sanomalehdissä ulkomaanuutisia käsittelevät tekstit hämmensivät päiväkirjanpitäjiä ja monet heistä kommentoivat, että olettivat ainakin osan tekstistä olevan käännettyä. (Vihonen & Salmi 2007: 6–7.)

2.3.4 Salmi

Leena Salmi jatkoi hänen ja Inkaliisa Vihosen aloittamaa tekstipäiväkirjatutkimusta ja keräsi lisää tekstipäiväkirjoja vuosina 2008–2016. Hän käsittelee vuosina 2007–2010 kerättyjen tekstipäiväkirjojen tuloksia englanninkielisessä artikkelissa *`Translations around us´ – the amount of translated text in everyday life* (Salmi 2010) ja vuosina 2011–2013 kerättyjen tekstipäiväkirjojen tuloksia artikkelin käsikirjoituksessa, *Translations around us – the*

presence of translated text in the life of a university student, jota ei ole julkaistu (Salmi käsikirjoitus).

Erona Vihosen ja Salmen (2007) aiempaan tekstipäiväkirjatutkimukseen Salmi keräsi omassa tutkimuksessaan päiväkirjoja pelkästään opiskelijoilta. Hänen ja Vihosen aineistoon kuuluneiden 24 tekstipäiväkirjan lisäksi, Salmi keräsi 2008–2013 välillä yhteensä 224 tekstipäiväkirjaa lisää, joista suurin osa kerättiin Turun yliopistosta ja 24 tekstipäiväkirjaa vuodelta 2013 Itä-Suomen yliopistosta (Salmi käsikirjoitus: 5–6). Analyysivaiheessa Salmi poisti käsiteltävästä aineistosta päiväkirjat, joihin oli tehty useita sellaisia merkintöjä, jotka vaativat tutkijalta joko luokitteluongelmien ratkaisuja tai joista puuttui useista kohdista arvio lukuajasta (Salmi käsikirjoitus: 8).

Poistojen jälkeen ja aiemmat päiväkirjat mukaan laskien, Salmen päiväkirja-aineisto vuosilta 2007–2013 sisältää yhteensä 237 analysoitua tekstipäiväkirjaa. Päiväkirjoista saadut tulokset käännöstekstien osuuksista vaihtelivat vuosittain 24–41 % välillä ja koko päiväkirja-aineiston osalta käännösten keskimääräinen osuus kaikesta luetusta oli 33 % (Salmi käsikirjoitus: 8). Lukuaikojen osalta päivittäisen lukemisen keskimääräinen aika koko aineiston osalta oli 5 tuntia ja 43 minuuttia ja vuosien välillä kokonaislukuaika vaihteli 5 h ja 3 minuutista aina 6 tuntiin 39 minuuttiin (Salmi käsikirjoitus: 9). Tarkemmin Salmen vuosien 2007–2013 tekstipäiväkirjatutkimuksesta saamia tekstilajikohtaisia tuloksia esitellään tutkimuksen tuloksia käsittelevässä luvussa 5.

2.3.5 Verwerft

Hanne-Lore Verwerft toteutti Salmen päiväkirjapohjaa käyttäen oman tekstipäiväkirjatutkimuksen Belgiassa. Verwerft keräsi tekstipäiväkirjoja sekä kandidaatin että maisterin tutkielmiaan varten. Kandidaatin tutkielmavaiheessa Verwerftin tekstipäiväkirjatutkimukseen otti osaa 25 opiskelijaa ja 16 muuta vastaajaa, jotka kaikki puhuivat äidinkielenään hollantia. Verwerft jatkoi päiväkirjatutkimusta maisterin tutkielmassa ja muista kuin opiskelijoista koostuva 16 hengen vastaajaryhmä piti sillä kertaa tekstipäiväkirjaa kolmen päivän ajan. Verwerftin tulokset ensimmäisen tutkimuksen osalta osoittivat, että myös hänen keräämänsä tekstipäiväkirja-aineiston mukaan noin kolmannes kaikesta päiväkirjanpitäjien lukemasta on käännöstä. Opiskelijoista koostuvan ryhmän käännösten osuus oli 25 % ja muista kuin opiskelijoista koostuvan vastaajaryhmän 32 %. Maisterin tutkielmassa käsitellyn tekstipäiväkirjatutkimuksen tulosten mukaan muista kuin

kääntämisen opiskelijoista koostuvan vastaajaryhmän käännösten osuus tutkituilta kolmelta päivältä oli 36 %. (Verwerft 2011, Verwerft 2012.)

2.3.6 Samankaltaisia tutkimuksia

Alexandra Assis Rosa esittelee kirjoittamassaan artikkelissa, *Does translation have a say in the history of our contemporary linguacultures? Some figures on translation in Portugal*, Portugalissa toteuttamaansa, erilaisia käännösteksteja ja niiden määriä käsittelevää tutkimusta (Assis Rosa 2006). Assis Rosa keräsi tietoa käännösmääristä voidakseen arvioida kääntämisen merkitystä kulttuurienvälisenä toimintana Portugalissa (Assis Rosa 2006: 78). Assis Rosa tutki erilaisia tilastolähteitä julkaistuista kirjoista, kirjamyynneistä, television katselusta, elokuvissa käymisestä, teatteriesityksistä, levytetystä musiikista sekä dvd-elokuvien katselusta ja selvitti, mikä on käännösten suhteellinen osuus näissä tilastoista (Assis Rosa 2006: 79–90).

Suomalaisen kirjallisuuden seura (SKS) toteutti kaksi omaa päiväkirjatutkimusta vuosina 1999 ja 2009, joista on kirjoitettu sekä Juha Nirkon toimittamassa 2001 julkaistussa kirjassa Suomalaisen päivä että Marjakaisa Ollarannan toimittamassa 2010 julkaistussa kirjassa Ihan hyvä maanantaiksi. (Nirkko, Ollaranta viitattu Salmi 2010: 2.)

SKS:n ensimmäisen päiväkirjatutkimuksen jälkeen Yle toteutti oman päiväkirjatutkimuksen, jossa tutkittiin tavallisten suomalaisten median käyttöä yhden päivän ajan marraskuussa 2001. Juho Kytömäen, Juha Nirkon ja Annika Suomisen aiheesta toimittama kirja Yksi päivä mediaa julkaistiin Suomalaisen kirjallisuuden seuran toimesta vuonna 2003. (Kytömäki et al. viitattu Salmi 2010: 2–3.)

3 Aineiston esittely

Tutkielman aineistona ovat Leena Salmen vuosina 2014–2016 opiskelijoilta keräämät tekstipäiväkirjat. Nämä päiväkirjat tarjoutuivat aineistoksi tutkielmaseminaarissani keväällä 2019, sillä niiden sisältöä ei ollut vielä analysoitu – muuten kuin vuonna 2014 Turun yliopistosta kerätyn 13 tekstipäiväkirjan osalta, jotka Salmen aiempi opiskelija kokosi alustavasti omaan Excel-taulukkoon. Seuraavat alaluvut käsittelevät aineiston keruuta sekä esittelevät Salmen vuosina 2014–2016 päiväkirjalomakkeesta käyttämät versiot.

3.1 Aineiston keruu

Salmi keräsi tekstipäiväkirjoja opettamiltaan vieraidenkielten ja kääntämisen opiskelijoilta Turun ja Helsingin yliopistoista. Keväällä 2014 Helsingin yliopistosta kerättyjä tekstipäiväkirjoja on aineistossa yhteensä 74 kappaletta ja Turun yliopistossa syksyllä 2014 kerättyjä 13 kappaletta. Turun yliopistossa vuonna 2015 kerättyjä päiväkirjoja on yhteensä 18 kappaletta ja vuodelta 2016 yhteensä 27 kappaletta. Tutkielman aineistona on yhteensä 132 tekstipäiväkirjaa.

Päiväkirjalomakkeen sai täyttää ja palauttaa joko sähköisenä Excel-tiedostona tai paperisena tulosteena. Salmi kokosi tekstipäiväkirjat yhteen sähköisinä versioina ja latasi ne Seafile-pilvitallennuspalveluun, jossa minulla oli käyttöoikeus vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirja-aineistoon tämän tutkielman tekoa varten. Seafilessa päiväkirjat on ryhmitelty omiksi kokonaisuuksikseen jokaisen vuoden ja yliopiston mukaan. Salmi on anonymisoinut yksittäiset päiväkirjalomakkeet niin, että päiväkirjan täyttäneen opiskelijan nimeä vastaa informatiivinen tunnistetieto. Tunnistetiedon alussa on tekstipäiväkirjaa tarkoittava kirjainlyhenne tpk, minkä jälkeen opiskelijan kotiyliopistoon viittaava kaksikirjaiminen lyhenne, joka on joko *HY* (Helsingin yliopisto) tai *TY* (Turun yliopisto). Kirjainlyhenteen perässä on vuositunnuksena numero *14*, *15* tai *16* ja tunnisteen lopussa on kaksi numeroa viittaamassa päiväkirjalomakkeen järjestyslukuun kyseisenä vuonna. Esimerkiksi Turun yliopistossa opiskelevan, vuonna 2014 päiväkirjan täyttäneen, järjestyksessä ensimmäisen opiskelijan päiväkirjalomaketiedoston tunnistetieto on tpk_TY1401. Päiväkirjakoontitaulukoihin tunnisteet on merkitty ilman tpk-lyhennettä. Tässä tutkielmassa tullaan jatkossa viittaamaan yksittäisiin tekstipäiväkirjoihin tällä lyhyemmällä tunnistetiedolla.

3.2 Tekstipäiväkirjalomakkeen esittely

Salmi on laatinut Excel-taulukko-ohjelmalla päiväkirjalomakkeen, joka koostui vuosina 2014–2016 yleensä kolmesta välilehdestä, jotka on nimetty kuvaamaan välilehden sisältöä – Turun yliopistossa syksyllä 2014 käytetyssä päiväkirjalomakkeessa tosin on poikkeuksellisesti neljä välilehteä. Jokaisen vuoden päiväkirjalomake sisältää taustatietovälilehden, päiväkirjavälilehden ja esitäytetyn esimerkkipäiväkirjan sisältävän esimerkkivälilehden ja/tai kirjalliset ohjeet päiväkirjataulukon täyttämiseen sisältävän ohjevälilehden. Salmi on tehnyt pieniä muutoksia lomakkeen välilehtien nimiin, sisältöihin ja järjestykseen vuosien varrella. Esimerkiksi keväällä 2014 Helsingin yliopistossa käytetyn päiväkirjalomakkeen välilehdet ovat *taustatieto*, *päiväkirja* ja *esimerkki*, kun taas vuoden 2016 päiväkirjalomakkeessa ne ovat t*austatieto*, *ohjeet* ja *päiväkirja*.

3.2.1 Taustatiedot

Taustatietovälilehdellä opiskelijoita pyydettiin kertomaan itsestään seuraavia tietoja: *ikä*, *äidinkieli*, *sukupuoli*, *siviilisääty*, *pääaine*, *mahdollinen opintolinja*, *koulutustausta*, *opintojen aloitusvuosi*, *arvio keskimääräisestä lukemiseen päivittäin käytetystä ajasta tunteina (h)* sekä *oma arvio päivittäin luetun käännöstekstin määrästä prosentteina*. Tiedot oli mahdollista täyttää lomakepohjaan joko rasti ruutuun -periaatteella annettuihin vaihtoehtolaatikoihin ja/tai numeerisesti tyhjälle viivalle. Taustatietovälilehti on jokaisen vuoden päiväkirjalomakeversiossa sisällöltään lähes identtinen, mutta vuosien 2014 ja 2016 versioissa on muutama selkeä eroavaisuus.

Vuoden 2014 päiväkirjalomakkeen taustatietovälilehdellä ikä on haarukoitu kuuteen rastittavaan vaihtoehtolaatikkoon, jotka ovat: *alle 16, 16–25*, *26–35*, *36–45*, *46–55* ja *yli 65*. Viimeiseen vaihtoehtolaatikkoon on selkeästi tullut epähuomiossa kirjoitusvirhe ja siinä pitäisi lukea *yli 56*, mutta tämä ei vaikuta mitenkään ymmärrettävyyteen. 2015 ja 2016 versioissa ikä pyydettiin ilmoittamaan numeerisesti tyhjälle viivalle.

Suurin eroavaisuus taustatietovälilehtien välillä on se, että 2016 versioon on ikätiedon perään lisätty äidinkielikohta. Valittavana on kolme rastittavaa vaihtoehtolaatikkoa: *suomi, ruotsi* ja *muu, mikä*, jonka perään tieto lisätään sanallisesti tyhjälle viivalle. Tätä kohtaa ei löydy aiemmista 2014 ja 2015 päiväkirjaversioista.

Kaikissa versioissa päiväkirjanpitäjiä pyydettiin ilmoittamaan sukupuoli. Vuoden 2014 välilehdellä on valittavana kaksi rastittavaa vaihtoehtolaatikkoa *mies* ja *nainen*, kun taas vuosien 2015 ja 2016 versioissa vaihtoehtolaatikkoja on kolme: *mies*, *nainen* ja *en halua mainita*. Tämän jälkeen kaikkien vuosien taustatietovälilehdillä on samanlainen kohta siviilisäädylle. Siviilisäädylle on neljä rastittavaa vaihtoehtolaatikkoa: *naimaton*, *naimisissa* tai *avoliitossa*, *eronnut* ja *leski*.

Pääaineen ilmoituskohdassa eri versioiden välillä on pieniä eroavaisuuksia. Jokaisena vuonna valintavaihtoehtoja on useita ja vaihtoehdot ovat kaikki vieraita kieliä, jotka on eroteltu omiin valintalaatikoihin. Vuoden 2014 versiossa valittavana on kahdeksan rastittavaa pääainevaihtoehtoa: *englanti*, *espanja*, *italia*, *ranska*, *ruotsi*, *saksa*, *venäjä* ja *muu, mikä*, jonka perään tieto lisätään sanallisesti tyhjälle viivalle. Vuosien 2015 ja 2016 välilehdillä rastittavia pääainevalintalaatikoita on yhdeksän: *englanti, espanja*, *italia*, *ranska*, *saksa, pohjoismaiset kielet*, *suomi* ja *muu, mikä*:, jonka perään tieto lisätään sanallisesti tyhjälle viivalle. Salmi kommentoi tämän tutkielman kirjoitusprosessin aikana, että ”nämä kielivalikoimien erot johtuivat siitä, kenelle päiväkirja oli tarkoitettu […]” eli hän muokkasi kielivalikoimaa vastaajaryhmien kotiyliopistoissa pääaineena opetettavien kielten mukaan. Pääainevalinnan lisäksi taustatietoihin on vielä mahdollista rastittaa ja valita mahdollinen opintolinja *kääntäminen* tai *filologia/kieli*, joiden valintalaatikot on lisätty jokaisen kielen pääainevalintalaatikon perään.

Järjestyksessä seuraavina kaikkien versioiden välilehdillä on samanlaiset kohdat koulutustaustalle ja opintojen aloitusvuodelle. Koulutustaustakohdassa valittavana on viisi rastittavaa vaihtoehtolaatikkoa: *peruskoulutus*, *alempi ammatillinen koulutus*, *lukio*, *ylempi ammatillinen koulutus* ja *akateeminen koulutus*. Tässä kohdassa moni päiväkirjanpitäjä on saattanut valita useita vaihtoehtoja, esimerkiksi sekä peruskoulutuksen, lukion että akateemisen koulutuksen.

Lopuksi jokaisen vuoden taustatietovälilehdellä on pyydetty ilmoittamaan sekä keskimääräinen arvio lukemiseen päivittäin käytetystä lukuajasta tunteina (h) että oma arvio luettujen tekstien käännösten osuudesta. Vuoden 2014 versiossa arvio lukuajan keskimääräisestä kestosta on jaettu neljään rastittavaan valintalaatikkoon laskevassa järjestyksessä: *yli 6 h*, *3–6 h*, *1–3 h* ja *alle 1 h*, kun taas 2015 ja 2016 versioissa vaihtoehtolaatikoista on luovuttu ja tilalla on tyhjä viiva, johon tieto pyydetään täyttämään numeerisesti. Oma arvio luettujen tekstien käännösten osuudesta on kaikissa versioissa

samanlainen ja sisältää neljä rastittavaa vaihtoehtolaatikkoa, johon on nousevassa järjestyksessä haarukoitu prosenttiarvoja: *alle 25 %*, *26–50 %, 50–75 %* ja *76–100 %.*

3.2.2 Esimerkki/ohjeet

Jokaisen vuoden päiväkirjalomakkeessa on yleensä mukana joko esimerkki- tai ohjevälilehti, mutta Turun yliopistosta syksyllä 2014 käytetyssä päiväkirjalomakkeessa tosin on molemmat. Salmi on päivittänyt ohjeita vuosien varrella selkeämmiksi, jotta päiväkirjalomake olisi käyttäjäystävällisempi. Alla on kuvattu kunkin päiväkirjalomakeversion esimerkki- ja/tai ohjevälilehtiä tarkemmin.

Keväällä 2014 Helsingin yliopistossa käytetyssä päiväkirjalomakkeessa on mukana esimerkkivälilehti, joka sisältää kirjallisten ohjeiden sijaan esimerkkinä täytetyn päiväkirjataulukon. Esimerkkipäiväkirja on identtinen kopio kyseisen vuoden päiväkirjataulukosta, johon Salmi on lisännyt merkintöjä aiemmin täytetyistä päiväkirjoista. Esimerkkipäiväkirja on visuaalinen apukeino, josta päiväkirjanpitäjä on voinut katsoa mallia varsinaisen päiväkirjataulukon täyttöä varten.

Helsingin yliopistossa käytetystä versiosta poiketen syksyllä 2014 Turun yliopistossa käytetyssä päiväkirjalomakkeessa on esimerkkivälilehden lisäksi mukana ohjeita-niminen välilehti, joka sisältää kirjalliset ohjeet päiväkirjalomakkeen täyttämiseen:

> Ohjeita tekstipäiväkirjan täyttämiseen
>
> Oletko tullut ajatelleeksi, miten suuri osuus päivittäin kohtaamistamme teksteistä on käännettyjä? Tunnistat varmasti käännöksiksi kaunokirjallisuuden käännösromaanit ja TV-tekstityksen, mutta muuallakin on käännöksiä. Törmäämme niihin päivittäin esimerkiksi aikakauslehdissä, käyttöohjeissa ja elintarvikepakkauksissa. Tällä tutkimuksella on tarkoitus kartoittaa, kuinka suuri osuus päivittäin lukemistamme teksteistä on käännöksiä.
>
> **Täytä** tässä tiedostossa olevat kaksi taulukkoa (”taustatieto” ja ”päiväkirja”), joista toisessa pyydetään suuntaa-antavasti tietoja sinusta itsestäsi ja toinen on varsinainen tekstipäiväkirja. Tekstipäiväkirjaa voit pitää joko tietokoneella suoraan asiakirjaan, tai voit tulostaa taulukon ja merkitä lukemasi tekstit siihen käsin. Tietokonetta käyttäessäsi voit tarvittaessa lisätä taulukkoon rivejä, paperilla voit jatkaa kääntöpuolelle.
>
> Kirjaa päiväkirjaan **kaikki yhden päivän aikana lukemasi tekstit**, niihin käyttämäsi **lukuajan** ja **median** sekä vielä arviosi siitä, onko teksti käännös. Lukuajan voit merkitä joko kellonaikoina tai aikamäärinä. Medialla tarkoitetaan sitä, oliko teksti paperilla (tai muussa painetussa muodossa, esim. kyltti tai opaste) vai sähköinen (esim. kännykästä luetut tekstit, tietokoneelta luetut www-sivut,

> muut tekstit tietokoneella). Jos samassa lähteessä on sekä käännettyä että suomeksi kirjoitettua tekstiä (esim. sanomalehdet), merkitse ne erikseen omiksi kohdikseen. Merkitse uloimpana oikealla olevaan kommentteja-sarakkeeseen, miten tiesit tai arvelit tekstin olevan käännös. Voit merkitä sarakkeeseen myös muita kommentteja.

Vuoden 2015 päiväkirjalomakkeessa esimerkki-välilehteä ei ole enää mukana, vaan sen sijaan lomakkeessa on kirjalliset ohjeet päiväkirjan täyttöä varten sisältävä ohje-välilehti. Se sisältää seuraavan tekstin:

> Ohje päiväkirjan täyttämiseen. Päiväkirja täytetään tämän tiedoston **päiväkirja-välilehdelle** (sivun alareunassa). Täytä myös **taustatieto-välilehti**. Merkitse lomakkeeseen päivämäärä, jolloin pidit kirjaa (mieluiten arkipäivä viikolla 7 eli 9.–13.2.). Pidä kirjaa **kaikista** kohtaamistasi teksteistä **yhden arkipäivän ajan**. Merkitse kunkin tekstilajin kohdalle, kuinka pitkään kyseistä tekstiä luit ja oliko se käännös vai alkuperäisellä kielellä kirjoitettu teksti (”ei käännös”). Jos et ole varma, merkitse EOS (en osaa sanoa). Voit sisällyttää **samaan tekstilajiin useita eri tekstejä** (esim. eri kirjoja tai eri www-sivuja) lisäämällä taulukkoon rivejä (Home-välilehti, Insert – Insert Sheet Rows). Jos lukemasi teksti sisältää **sekä alkukielellä kirjoitettua tekstiä että käännöstä**, arvioi kumpaa on enemmän ja valitse sen mukaan ”käännös” tai ”ei käännös”. **Palauta** päiväkirjatiedosto Moodleen **viimeistään maanantaina 16.2.2015**.

Vuoden 2016 päiväkirjalomakeversiossa on myös kirjalliset ohjeet sisältävä ohjevälilehti. Sivun ohjeteksti on lähes identtinen edellisen vuoden version kanssa – Salmi on muuttanut päiväkirjanpitämiseen suositellun ajankohdan, lisännyt tekstiin lihavointeja ja korostanut käännösten huomioimista. Ohjetekstissä neuvotaan myös erikseen sellaisten tekstien merkitsemisessä, jotka sisältävät sekä alkuperäiskielellä kirjoitettua tekstiä että käännöstä, sekä kerrotaan, että EOS-merkintä tulisi tehdä vain sellaisissa tapauksissa, jossa ei osaa arvioida tai selvittää, onko luettu teksti käännös vai ei. Näillä korostuksilla on todennäköisesti haluttu kiinnittää huomio sellaisiin kohtiin, joissa aiempien vuosien tekstipäiväkirjan täyttäjillä on ollut eniten ongelmia.

3.2.3 Päiväkirja

Olennaisin ja tärkein osa jokaista Salmen käyttämää päiväkirjalomaketta on varsinainen täytettävä tekstipäiväkirja, joka on sijoitettu jokaisen vuoden versiossa päiväkirjavälilehdellä. Päiväkirja on taulukkomuotoinen täytettävä pohja, jossa on Salmen valmiiksi nimettyjä rivejä ja sarakkeita. Jokaisen vuoden päiväkirjataulukossa on seuraavat sarakkeet: *lähde*, *nimi/kuvaus*, *kieli (jos ei suomi)*, *lukuaika tai kesto*, *paperi*, *sähköinen*, *käännös*, *ei-käännös*, *EOS*, *kommentteja*. Lisäksi vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjataulukoissa on lähde- ja

nimi/kuvaussarakkeiden välissä myös poistettavaksi tarkoitettu esimerkki-niminen sarake, jossa Salmi on antanut esimerkkejä kyseiseen tekstilajiluokkaan merkittävistä mahdollisista lähteistä – vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjalomakkeissa ei enää ole mukana esimerkkivälilehteä, ja Salmi on tiivistänyt havainnollistavat esimerkit mukaan itse päiväkirjataulukkoon.

Valmiiksi nimettyjen sarakkeiden lisäksi jokaisen vuoden päiväkirjataulukkoon on lähdesarakkeen alle rivitetty valmiit luokittelut eri tekstilajeille. Salmi on muokannut hänen ja Vihosen luomaa alkuperäisen päiväkirjataulukon tekstilajien luokittelua vuosien varrella ja vuosien 2014–2016 päiväkirjataulukoidenkin välillä on useita eroavaisuuksia. Suurimmat eroavaisuudet luokitteluissa löytyvät vuosien 2014 ja 2016 päiväkirjataulukoiden väliltä. Näitä eroavaisuuksia on havainnollistettu taulukossa 2. taulukkoon merkityillä värikoodeilla.

Taulukko 2 Tekstipäiväkirjojen tekstilajien luokittelut 2014–2016

2014	**2015**	**2016**
Sanomalehdet	**Artikkelit sanomalehdissä**	**Kaunokirjallisuus**
Aikakauslehdet	**Artikkelit aikakauslehdissä**	**Tietokirjallisuus ja tieteellinen kirjallisuus**
Tieteelliset julkaisut (lehdet, kirjat)	**Artikkelit tieteellisissä julkaisuissa**	**Sanakirjat**
Kirjallisuus (kauno- ja tietokirjallisuus)	**Kaunokirjallisuus**	**Viranomaistekstit**
Sosiaalinen media (Facebook, Twitter yms.; sähköposti, pika- ja tekstiviestit)	**Tietokirjallisuus ja tieteellinen kirjallisuus**	**Artikkelit tieteellisissä julkaisuissa**
Internet-sivut (muut kuin edellä)	**Sanakirjat**	**Artikkelit aikakauslehdissä**
Laitteiden **käyttöliittymän tekstit** (tietokoneohjelmien kieli, kännykän valikoiden kieli)	**Uutiset** (esim. tv-kanavien www-sivut)	**Artikkelit sanomalehdissä**
Mainokset, matkaesitteet, ilmoitukset	**Blogit**	Muut uutiset (esim. tv-kanavien www-sivut)
Ohjetekstit, opasteet, pakkausten tuoteselosteet (yms.)	**Keskustelupalstat**	**Muut asiatekstit**
Tekstitykset (TV, elokuvat)	**Eri tahojen www-sivut** (tiedottavat tekstit; esim. yliopisto, Kela, EU)	**Blogit**
Viranomaistekstit (asiakirjat, kirjeet, lomakkeet yms.)	**Sosiaalisen median sovellukset** (Facebook, Twitter, Tumblr jne.)	**Tekstit keskustelupalstoilla ja kommenttisivuilla**
Muu työhön tai opiskeluun liittyvä materiaali	**Sähköposti**	**Tekstit sosiaalisessa mediassa** (Facebook, Twitter, Tumblr jne.)

2014	2015	2016
Muu: mikä	**Tekstiviestit**	**Henkilökohtainen viestintä**
	Pikaviestit (esim. WhatsApp)	Laitteiden ja sovellusten **käyttöliittymien tekstit** (esim. tietokoneohjelmat, kännykkä)
	Laitteiden ja sovellusten **käyttöliittymien tekstit** (esim. tietokoneohjelmat, kännykkä)	**Ohjetekstit** (käyttöohjeet, opasteet, tuoteselosteet)
	Ohjetekstit (käyttöohjeet, opasteet, tuoteselosteet)	**Mainokset** (mainoslehdet, esitteet, sähköiset mainostaulut)
	Mainokset (mainoslehdet, esitteet, sähköiset mainostaulut)	**Tekstitykset** (TV, elokuva; televisioissa tai tietokoneen välityksellä)
	Tekstitykset (TV, elokuva; televisiossa tai tietokoneen välityksellä)	**Luentomateriaalit, luentokalvot, Moodle**
	Luentokalvot	**Opintoihin liittyvät käännökset**
	Opintoihin liittyvät käännökset	**Muut työhön tai opiskeluun liittyvät tekstit**
	Muut työhön tai opiskeluun liittyvät tekstit	**Muut tekstit** (mainitse, mitkä)
	Muut tekstit (mainitse, mitkä)	

Päiväkirjataulukoiden tekstilajien luokitteluihin tehdyillä muutoksilla Salmi on pyrkinyt tekemään päiväkirjataulukkopohjasta käyttäjäystävällisemmän – hän on kertonut tutkielman kirjoitusprosessin aikana päivittäneensä tekstilajien luokitteluja, jotta aiemmissa päiväkirjoissa kohdattuja luokitteluongelmia ei tapahtuisi. Taulukkoon värikoodatut muutokset osoittavat, miten Salmi on esimerkiksi lisännyt päiväkirjataulukkoon Internetiin ja sähköiseen viestintään liittyviä tekstilajeja vuodesta 2015 eteenpäin. Samoin Salmi on lisännyt päiväkirjataulukoihin uusia opintoihin liittyviä tekstilajeja – sanakirjat, luentokalvot ja opintoihin liittyvät käännökset –, joita ei aiempien versioiden luokitteluissa ollut.

Päiväkirjanpitäjiä pyydettiin merkitsemään päiväkirjataulukkoon kaikki yhden arkipäivän aika lukemansa eri tekstit, jotka tuli sijoittaa päiväkirjataulukon antamiin valmiisiin tekstilajiluokkiin omille riveilleen. Tavoitteena oli, että yhden luetun tekstin merkinnät tehdään aina omalle rivilleen ja tekstin tiedot täytetään tämän alaluvun alussa kuvattuihin sarakkeisiin. Esimerkiksi verkossa luettu Helsingin Sanomien artikkeli merkittäisiin päiväkirjataulukkoon näin: nimi/kuvaussarakkeeseen kirjoitetaan hs.fi, rastitetaan sähköinen-sarake, lukuaikasarakkeeseen kirjataan 15 minuuttia, jos luettu teksti ei ole käännös,

rastitetaan ei-käännös-sarake ja kommenttiin kirjoitetaan esimerkiksi *luin kotimaan uutisia*. Salmi on kaikkien vuosien kirjallisissa ohjeissa ohjeistanut, että sähköisesti Excel-ohjelmaa käyttäessä päiväkirjataulukkoon voi lisätä rivejä, jos on lukenut useita samaan tekstilajiluokkaan kuuluvia lähteitä. Tekstipäiväkirjataulukkoon on tarkoitus lisätä merkintöjä ja huomioita vain sellaisiin tekstilajeihin, joita on lukenut.

4 Aineiston analyysi

Aineiston analyysiä varten tekstipäiväkirjoihin merkityt tiedot luetuista tekstilajeista, lukuajoista ja tekstien määrittelymerkinnöistä koottiin vuosittaisiin Excel-tiedostoihin, päiväkirjojen koontitaulukoihin, Salmen aiemman tutkimuksen mallia noudattaen. Ilmoitettujen lukuaikojen ja tekstien määrittelymerkintöjen perusteella aineistosta laskettiin erilaisia keskimääräisiä lukuaikoja sekä käännösten osuuksia. Tämä luku käsittelee tätä tekstipäiväkirjojen koonti- ja analysointivaihetta, koontivaiheessa esiintyneitä mahdollisia ongelmia, päiväkirjoista tehtyjä havaintoja ja tehtyjä ratkaisuja. Analyysista saatuja tuloksia esitellään luvussa 5.

4.1 Päiväkirjojen koontitaulukot

Analyysiä varten jokaisen vuoden tekstipäiväkirjat koottiin omiin koontitaulukoihinsa Excelissä. Vuonna 2014 Helsingin ja Turun yliopistoista kerätyt päiväkirjat koottiin sekä omiin taulukoihinsa että yhteiseen koontitaulukkoon, jotta vuoden 2014 tuloksia pystytään tarkastelemaan yhtenäisesti. Tässä tutkielmassa vuonna 2014 kerättyjen päiväkirjojen tuloksia tarkastellaan jatkossa vuosittaisena kokonaisuutena ei yliopistoittain. Päiväkirjakoontitaulukoihin yksittäiset tekstipäiväkirjat merkittiin aiemmin alaluvussa 3.1, kuvatuin informatiivisin lyhentein TY1401 jne.

Päiväkirjojen koontitaulukot Excelissä olivat analyysin kannalta tutkimuksen tärkein työkalu, sillä niiden avulla tekstipäiväkirja-aineistosta pystyttiin laskemaan erilaisia tuloksia. Kun kaikki tekstipäiväkirjat oli käyty läpi, mahdolliset luokitteluongelmat ja tulkintavaikeudet ratkaistu ja koontitaulukot koottu, laskettiin jokaisen päiväkirjan osalta merkittyjen tekstien yhteinen lukuaika sekä se, miten lukuaika jakaantui käännösten, alkuperäiskielisten ja vaikeasti määriteltävien tekstien kesken päiväkirjassa. Tämän jälkeen yksittäisen päiväkirjan osalta laskettiin koontitaulukkoon vielä käännöstekstien osuus kaikesta luetusta, tekstityksen osuus kaikesta käännetystä sekä käännösten ja ei-käännösten osuus tekstityksestä.

Koontitaulukon avulla laskettiin lisäksi kaikkien päiväkirjojen osalta tekstilajikohtaiset keskimääräiset lukuajat sekä se, miten keskimääräinen lukuaika jakaantuu tekstilajin sisällä käännöksiksi, alkuperäiskielisiksi ja vaikeasti arvioitaviksi määriteltyjen tekstien kesken. Samoin tekstilajin sisällä määriteltyjen käännösten, alkuperäiskielisten ja vaikeasti arvioitavien tekstien osalta laskettiin myös niiden keskinäinen prosentuaalinen suhde, jotta pystyttiin selvittämään, mikä osuus tekstilajista on käännöstä ja mikä ei. Koko vuoden

kaikkien päiväkirjojen osalta selvitetyn tekstilajikohtaisen keskimääräisen lukuajan avulla laskettiin myös kesimääräinen vuorokausittainen lukuaika. Koko 2014–2016 tekstipäiväkirja-aineiston osalta koontitaulukoista laskettiin myös yhteen yksittäisten päiväkirjojen kokonaislukuajat, se, miten lukuajat jakaantuivat koko päiväkirjan osalta käännöksen, alkuperäiskielisen ja vaikeasti määriteltävän tekstin kesken, sekä käännösten osuudet. Näin pystyttiin selvittämään koko 2014–2016 päiväkirja-aineiston osalta käännösten prosentuaalinen osuus kaikesta luetusta.

Lisäksi koko aineiston osalta laskettiin vielä paperi- ja sähköinen-merkinnät tekstilajeittain, jotta pystyttiin selvittämään, mitä tekstilajeja luetaan ennemmin fyysisinä versioina ja mitä verkkoversioina. Päiväkirjoissa ilmoitetuista taustatiedoista laskettiin keskiarvon avulla muun muassa tutkittavien sukupuoli- ja ikäjakaumat. Seuraavissa alaluvuissa tarkastellaan, millaisia erilaisia ongelmia tekstipäiväkirjoja läpikäydessä ilmeni ja miten ne ratkaistiin, jotta päiväkirjakoontitaulukoiden analysoiminen oli mahdollista.

4.2 Erilaiset luokitteluongelmat ja tulkintavaikeudet

Lähtökohtaisesti tekstipäiväkirjoja läpikäydessä ja yhteen kootessa pääsääntönä oli siirtää päiväkirjanpitäjien tekemät merkinnät koontitaulukoihin sellaisena kuin ne oli tekstipäiväkirjaan tehty. Salmen päiväkirjalomakkeessa antamista esimerkeistä ja kirjallisista ohjeista huolimatta hyvin useisiin tekstipäiväkirjoihin oli kuitenkin tehty monenlaisia merkintöjä, jotka piti koontivaiheessa ratkaista ennen kuin päiväkirjojen lopullinen analysointi oli mahdollista ja niistä saadut tulokset keskenään vertailukelpoisia.

Tekstipäiväkirjoista oli analyysivaiheessa havaittavissa, juuri kuten luvussa 2. esitelty Gershunyn (2000) päiväkirjojen valmiita jäsentelyjä käsittelevä teoria esittää, että päiväkirjanpitäjät saattoivat ymmärtää valmiissa päiväkirjataulukossa esitetyt tekstilajien luokittelut eri tavalla kuin tutkija. Toisinaan päiväkirjanpitäjien omat tekstien luokittelut olivat erilaisia kuin päiväkirjataulukossa oli tarkoitettu, ja he saattoivat sijoittaa lukemiaan tekstejä tekstipäiväkirjaansa niin sanottuihin vääriin tekstilajiluokkiin. Tämän lisäksi päiväkirjanpitäjät tekivät päiväkirjataulukoihin myös muita toisinaan tulkintavaikeuksia aiheuttaneita merkintöjä.

4.2.1 Päällekkäiset ja puutteelliset merkinnät

Suurin ongelma tekstipäiväkirjoja läpikäydessä ja kootessa olivat niin sanotut pakettimerkinnät, joissa päiväkirjanpitäjä merkitsi samaan tekstilajiluokkaan useita tekstejä lisäämättä päiväkirjataulukkoon uusia rivejä eri tekstejä varten. Samalle riville oli tällaisissa tapauksissa merkitty useita tekstilähteitä ja tehty päällekkäisiä merkintöjä käännöksistä, alkuperäiskielisistä ja vaikeasti arvioitavista teksteistä siten, että lueteltuihin eri teksteihin käytetyt lukuajat oli päiväkirjanpitäjän toimesta laskettu yhteen ja merkitty kokonaisuudessa lukuaikasarakkeeseen. Tällaisten merkintöjen kohdalla oli haastavaa tulkita ilman erillisiä kommentteja, mitkä rivillä luetelluista teksteistä olivat päiväkirjanpitäjän mukaan käännettyjä, alkuperäiskielisiä tai vaikeasti arvioitavia tekstejä ja, ennen kaikkea, miten yhteisenä ilmoitettu lukuaika jakaantui määrittelymerkintöjen välille.

Joihinkin päiväkirjoihin oli tehty merkintöjä ilman, että tekstiä oli määritelty käännökseksi, alkuperäiskieliseksi tai vaikeasti arvioitavaksi – päiväkirjanpitäjä saattoi merkitä päiväkirjariville kaikki muut tiedot, mutta jätti tekstin määrittelyn kokonaan tyhjäksi. Tällaisissa tapauksissa tulkintaa vaikeutti se, että päiväkirjanpitäjät eivät olleet välttämättä kommentoineet merkintöjä mitenkään. Kolmas toistuva merkintäongelma oli lukuaikojen puuttuminen. Kuten edellä mainitun tekstin määrittelyn kohdalla, päiväkirjanpitäjä oli saattanut tällaisissa tapauksissa ilmoittaa rivillä kaikki muut tiedot, mutta jättää lukuaikasarakkeen tyhjäksi tai kirjoittaa siihen sellaisia epätarkkoja ilmauksia kuten vaikea arvioida. Joissain tekstipäiväkirjoissa oli yksittäisiä tällaisia merkintöjä, mutta joissain niitä oli useampia. Muutamissa tekstipäiväkirjoissa taas lukuaikakohtaan oli merkitty hyvin lyhyitä, muutaman sekunnin lukuaikoja.

Useissa päiväkirjoissa eri tekstit ja niistä tehdyt huomiot oli merkitty ohjeiden mukaan omille riveilleen, mutta joidenkin tekstilajien ja tekstien kohdalla päiväkirjanpitäjä oli saattanut tehdä tekstin määrittelysarakkeeseen päällekkäisiä merkintöjä tekstistä. On huomion arvoista, että vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjalomakkeiden kirjallisissa ohjeissa Salmi neuvoi päiväkirjanpitäjiä sellaisten tapausten kohdalla, joissa luettu teksti sisälsi sekä käännettyä että ei-käännettyä, arvioimaan kumpaa tekstissä oli enemmän ja tekemään määrittelymerkinnän sen mukaan joko käännös- tai ei-käännössarakkeeseen. Vuoden 2014 päiväkirjalomakkeissa päiväkirjanpitäjiä ei joko ohjeistettu ollenkaan tai heitä neuvottiin eri tavalla. Turun yliopistossa vuonna 2014 käytetyn päiväkirjalomakkeen kirjallisissa ohjeissa Salmi neuvoi päiväkirjapitäjiä toimimaan tällaisissa tapauksissa näin: "Jos samassa lähteessä on sekä

käännettyä että suomeksi kirjoitettua tekstiä (esim. sanomalehdet), merkitse ne erikseen omiksi kohdikseen". Vuoden 2014 tekstipäiväkirjoissa oli enemmän tällaisia yksittäisten tekstien kohdalla tehtyjä päällekkäisiä merkintöjä tekstien määrittelysarakkeissa, mutta on todettava, että Salmen antamista selkeämmistä ohjeista huolimatta, tällaisia päällekkäisiä merkintöjä löytyi jonkin verran myös vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjoista.

4.2.2 Vaikeasti määriteltävät ja havaittavat tekstit

Erityisesti sanomalehtien luokka oli kaikkina vuosina päiväkirjanpitäjiä hämmentänyt tekstilaji, jonka kohdalla hyvin useat olivat määritelleet lukemansa tekstin sekä käännökseksi että alkuperäiskieliseksi. Suurin osa päiväkirjanpitäjistä oli avannut kirjoittamissaan kommenteissa, että heidän oli vaikea tehdä arviota siitä, oliko heidän lukemansa teksti, joka usein koski ulkomaanuutisia, käännös vai ei. Päiväkirjanpitäjät kommentoivat kiinnittäneensä huomiota lukemiensa uutisten lähteisiin, jotka saattoivat olla isoja kansainvälisiä uutistoimistoja, sekä toimittajien ja uutisteksteissä mahdollisesti haastateltujen nimiin. Myös Salmen aiemmissa tekstipäiväkirjatutkimuksissa sanomalehtitekstien määrittely tuotti päiväkirjanpitäjille vaikeuksia. Salmi viittaa artikkelinsa käsikirjoituksessa Luc van Doorslaeriin, joka on kirjoittanut journalismista ja kääntämisestä ja jonka mukaan kääntäminen on erottamaton osa journalistista prosessia (van Doorslaer viitattu Salmi käsikirjoitus: 7).

Päiväkirjanpitäjien oli aina myös mahdollista merkitä lukemansa vaikeasti arvioitava teksti En osaa sanoa -sarakkeeseen. Salmi neuvoi vuosien 2015 ja 2016 kirjallisissa ohjeissa valitsemaan EOS-sarakkeen sellaisten tekstien kohdalla, joita päiväkirjanpitäjä ei osannut määritellä – vuoden 2016 ohjeessa Salmi täsmensi vielä, että EOS-sarakkeeseen merkintä tulisi tehdä vain sellaisissa tapauksissa, joissa päiväkirjanpitäjä ei osaa määritellä tekstiä ja joissa tekstin alkuperää ei voi mistään selvittää. EOS-sarakkeeseen tehtyjä merkintöjä oli jokaisen vuoden tekstipäiväkirjoissa jonkin verran ja ne siirrettiin sellaisenaan koontitaulukoihin, vaikka muutamien merkintöjen kohdalla olisi kommenttien perusteella voinut kenties päätellä, että merkityn tekstin olisi todennäköisesti voinut määritellä toisin. Joistakin tekstipäiväkirjamerkinnöistä ja annetuista kommenteista huomasi, että jotkut päiväkirjanpitäjät olivat miettineet tekstien määrittelyä erittäin syvällisesti ja jossain tilanteissa ehkä jopa hieman epäloogisesti. Esimerkiksi päiväkirjaan HY1406 oli merkitty ohjetekstien, opasteiden ja tuoteselosteiden -tekstilajiluokkaan luetuksi tekstiksi Helsingin seudun liikenteen eli HSL:n hinnasto, joka oli määritelty vaikeasti arvioitavaksi tekstiksi ja

päiväkirjanpitäjä totesi kommenttikentässä, ettei osannut sanoa, onko kyseisen tekstin alkuperäinen kieli suomi, ruotsi vai englanti. HSL:n julkaisut löytyvät toki kaikilla kolmella kielellä, mutta voitaneen olettaa – ja nopea HSL:n nettisivujen eri kielisten versioiden vertailu nyt keväällä 2024 osoittaa –, että HSL on lähtökohtaisesti suomenkielinen toimija, jonka muunkieliset tekstit ovat todennäköisesti käännöksiä.

On huomionarvoista, että eri vuosina kerätyissä tekstipäiväkirjoissa oli jossain määrin erilaisia tekstilajien luokitteluongelmia, sillä päiväkirjataulukoiden tekstilajien luokittelu muuttui vuosien 2014–2016 varrella (ks. taulukko 3. alaluvusta 3.2.3.). Vuoden 2014 päiväkirjataulukossa ei esimerkiksi vielä ollut omia tekstilajiluokkia sanakirjoille, luentokalvoille tai opintoihin liittyville käännöksille toisin kuin vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjataulukoissa. Tämän takia erityisesti sanakirjoista ja Moodlesta oli vuoden 2014 tekstipäiväkirjoissa tehty runsaasti erilaisia merkintöjä päiväkirjataulukon tekstilajiluokkiin. Moodle-merkintöjen kohdalla vuoden 2014 tekstipäiväkirjoissa oli runsaasti pohdintaa kommenteissa siitä, luokitellaanko ne Internetiin vai muuhun työhön tai opiskeluun liittyviin materiaaleihin, ja merkintöjä oli eri päiväkirjoissa sijoitettu kumpaankin näistä tekstilajiluokista.

Käyttöliittymät, jotka Salmi nosti omaksi tekstilajikseen päiväkirjataulukoihin vuodesta 2014 alkaen, osoittautuivat tekstipäiväkirjoja läpikäydessä teksteiksi, joita päiväkirjanpitäjien oli vaikeaa erottaa omaksi tekstilajikseen. Kaikkien tätä tutkielmaa varten analysoitujen vuosien tekstipäiväkirjoissa oli useita merkintöjä, joissa johonkin toiseen tekstilajiluokkaan merkittyjen tekstien yhteyteen kirjoitetuissa kommenteissa oli viittauksia käyttöliittymiin – pelkästään Helsingin yliopistosta kerätyissä 74 päiväkirjassa tällaisia merkintöjä ja kommentteja käyttöliittymistä oli yhteensä 25 kappaletta. Esimerkiksi sosiaalisen median alle merkityn tekstin kommenteissa saatettiin kirjoittaa Facebookin keskustelujen ja päivitysten olevan ei-käännöstä ja Facebookin alustan olevan käännettyä ilman minkäänlaista merkintää itse käyttöliittymät-tekstilajiluokkaan. Tällaisia käyttöliittymiin viittaavia kommentteja kirjoitettiin tyypillisesti sosiaalisen median, henkilökohtaisen viestinnän sekä Internetin alle merkittyjen tekstien yhteyteen.

Erityisesti käyttöliittymiin, mainoksiin ja ohjeisiin oli muutamissa tekstipäiväkirjoissa tehty joko muutaman sekunnin lukuajoilla olevia merkintöjä tai käytetty lukuaikasarakkeessa sellaisia epätarkkoja lukuajanilmauksia kuten hetken useita kertoja päivässä. Muutamissa tällaisia merkintöjä sisältävissä tekstipäiväkirjoissa oli hyvää pohdintaa siitä, miksi näihin

tekstilajeihin käytettyä lukuaikaa oli vaikea arvioida. Esimerkiksi päiväkirjassa HY1435 käyttöliittymiä luonnehdittiin seuraavasti: ” […] Tämän kategorian tekstien lukemiseen kulutetun ajan arviointi on vaikeaa, sillä ne ovat ns. tukitekstejä, niitä ei lueta itsensä vuoksi, vaan jotta päästäisiin käsiksi toisiin teksteihin ja sisältöihin”. Kommentissa esitettyä luonnehdintaa käyttöliittymistä tukiteksteinä voitaneen soveltaa ja käyttää perusteluna myös edellisessä kappaleessa kuvattuihin käyttöliittymien tekstilajin havainnointiin liittyviin ongelmiin, joita monilla päiväkirjanpitäjillä selkeästi oli. Päiväkirjassa HY1438 taas oli ohjeiden kohdalla kommentoitu sitä, miten ohjeet ovat ”vaikea kategoria, sillä [niitä] tulee luettua pääasiallisesti alitajuisesti. Satoja instansseja päivän mittaan, en listaa yksittäisiä. Lukuaika [5 minuuttia] summittainen arvio […]”.

4.2.3 Muita tekstipäiväkirjoista esiin nousseita huomioita

Jokaisessa päiväkirjataulukkoversiossa oli sarake, johon pyydettiin merkitsemään luetun tekstin kieli, jos se ei ollut suomi. Päiväkirjanpitäjät lukivat jokaisena vuonna myös muun kuin suomenkielisiä tekstejä. Vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirjoihin merkittyjä luettuja muita kieliä olivat: englanti, ranska, saksa, espanja, italia, venäjä, ruotsi, norja, tanska, hollanti, portugali, japani, vietnamin kieli, thain kieli, kiina, korea, uuden valtakunnan kieli (muinaisegypti), latina, fääri, hindi, latvia, viro, unkari ja kroatia.

Kielisarake aiheutti kuitenkin kaikkina vuosina osalle päiväkirjanpitäjistä haasteita, sillä jotkut heistä listasivat sarakkeeseen erityisesti tekstitysten kohdalla myös kuulemansa kielen, mikä aiheutti jonkin verran tulkintavaikeuksia tekstipäiväkirjamerkintöjä läpikäydessä. Tällaiset hämmentävät, tekstitysten alle tehdyt kielisarakemerkinnät paljastuivat yleensä tekstin nimisarakkeessa annettujen tietojen ja/tai kommenttien lisätietojen perusteella, sillä kommenteissa oli usein viitattu suomenkielisiin ruututeksteihin ja sanallistettu, että katsotun ohjelman tai elokuvan alkuperäiskieli oli englanti, joka oli merkitty kielisarakkeeseen. Mikäli tekstipäiväkirjatutkimusta jatketaan, olisi luultavasti hyödyllistä muokata joko päiväkirjalomakkeen kirjallisia ohjeita niin, että päiväkirjanpitäjiä pyydetään erityisesti tekstitysten kohdalla ilmoittamaan nimenomaan luetun tekstin kieli, tai muokata varsinaista päiväkirjataulukkoa niin, että siinä pyydetään merkitsemään luettujen tekstien käännösmäärittelysarakkeen yhteyteen tekstin lähtö- ja tulokielet erilliseen sarakkeeseen, jotta päiväkirjataulukoiden kielisarakkeeseen ei jatkossa tehtäisi yllä kuvatun laisia, paikoin monitulkintaisia merkintöjä.

Sen lisäksi, että kielisarakkeeseen tehtiin joissain tapauksissa hämmentäviä merkintöjä, joskus päiväkirjanpitäjät saattoivat jättää kielisarakkeen kokonaan tyhjäksi, vaikka luetun tekstin kuvaukseen oli merkitty ulkomaisen sanomalehden verkkojulkaisu ja teksti oli määritelty ei-käännetyksi. Joskus päiväkirjanpitäjä oli myös saattanut kirjata luetun vieraan kielen kommentteihin, vaikkei sitä kielisarakkeeseen merkinnytkään. Hyvin useat päiväkirjanpitäjät merkitsivät kielisarakkeeseen myös suomen, vaikka tarkoitus oli listata sarakkeeseen vain muita kieliä kuin suomi, mutta tämä ei vaikuttanut päiväkirjojen analysointiin.

Tekstitysten alle oli muutamissa tekstipäiväkirjoissa eri vuosina tehty merkintöjä, joiden mukaan päiväkirjanpitäjä oli katsonut esimerkiksi englanninkielistä ohjelmaa englanninkielisillä tekstityksillä ja määritellyt lukemansa ruututekstin käännökseksi. Päiväkirjassa TY1613 tällainen englanninkielisen ohjelman englanninkielisen ruututekstin määrittely käännökseksi oli perusteltu sillä, että kyseessä on kielensisäinen käännös. Tässä tutkielmassa toteutetun, käännöstekstejä ja niiden osuuksia kaikesta luetusta tekstistä havainnoimaan pyrkivän tekstipäiväkirjatutkimuksen kontekstissa kielensisäiset käännökset eivät ole oleellisia, joten tällaiset muutamat merkinnät uudelleen määriteltiin päiväkirjakoontitaulukoissa johdonmukaisesti ei-käännöksiksi.

Useista tekstipäiväkirjoista esiin nousseena, tekstien määrittelyyn liittyvänä huomiona mainittakoon, että jokaisen tutkimusvuoden kohdalla päiväkirjoihin oli kommentoitu, erityisesti niin sanottujen perinteisten käännöstekstilajien, kirjallisuuden ja ruututekstien, kohdalla, että päiväkirjanpitäjä tunnisti lukemansa tekstin käännökseksi, koska kääntäjän nimi oli mainittu. Vaikka päiväkirjanpitäjät olivat itse kielten ja kääntämisen opiskelijoita, erilaisten tekstien alkuperän määrittely oli tekstipäiväkirjojen perusteella silti usein vaikeaa.

Vuosien 2014 ja 2016 tekstipäiväkirjoissa oli yksittäisiä merkintöjä uskonnollisista teksteistä ja tällaiset tekstit sijoitettiin päiväkirjataulukoissa omaan uskonnolliset tekstit -tekstilajiinsa.

4.3 Ratkaisut

Tekstipäiväkirjoihin tehtiin erilaisia, edellisessä alaluvussa kuvatun kaltaisia merkintöjä, jotka vaativat ratkaisemista ennen kuin päiväkirjakoontitaulukoista pystyttiin laskemaan tuloksia. Tähän alalukuun on koottu tällaiset, ongelmallisten päiväkirjamerkintöjen kohdalla tehdyt ratkaisut.

Tekstipäiväkirjojen luokitteluongelmien ja tulkintavaikeuksien ratkomiseen käytettiin lähtökohtaisesti apuna Salmen aiempia tekstipäiväkirjatutkimuksesta kirjoittamia

tutkimusartikkeleja ja niissä käytettyjä ratkaisumalleja. Tämän lisäksi minun oli mahdollista konsultoida Leena Salmea läpi tekstipäiväkirjojen analyysivaiheen ja hän auttoi ja ohjeisti tekstipäiväkirjoista esiin nousseiden luokitteluongelmien ja tulkinnallisuuksien ratkomisessa.

Niin sanottuja pakettimerkintöjä, joissa samalle riville oli yhteisellä lukuajalla merkitty useita saman tekstilajin alle kuuluvia tekstejä, joissa oli päällekkäisiä määrittelymerkintöjä, ratkaistiin ensisijaisesti mahdollisiin kommentteihin kirjoitettujen lisätietojen avulla. Joissain tekstipäiväkirjoissa tällaisten merkintöjen yhteydessä päiväkirjanpitäjä oli kommentissa avannut ja/tai lukuaikasarakkeessa jotenkin eritellyt, miten eri tekstien määrittelyt ja lukuajat jakautuivat, mikä helpotti tulkintaa huomattavasti. Mikäli kommentit tai muut tiedot eivät auttaneet tekstien määrittelyssä, merkinnän yhteydessä ilmoitettu kokonaislukuaika jaettiin tasan päiväkirjanpitäjän merkitsemien käännös-, ei-käännös- ja EOS-sarakkeiden kesken. Samoin ratkaistiin yksittäisten tekstien kohdalla tehdyt päällekkäiset tekstien määrittelymerkinnät – esimerkiksi sanomalehtien luokkaan tehtyjen päällekkäisten käännös- ja ei-käännösmerkintöjen kohdalla ilmoitettu lukuaika jaettiin tasan näiden määrittelymerkintöjen kesken. Tekstipäiväkirjoihin ilman tekstin määrittelyä tehdyt merkinnät, joita ei voinut ratkaista kommenttien perusteella, sijoitettiin päiväkirjojen koontitaulukoissa johdonmukaisesti EOS-sarakkeeseen.

Kaikki tekstipäiväkirjoihin tehdyt merkinnät, joissa lukuaikasarakkeeseen oli merkitty joko muutamia sekunteja tai epätarkkoja ajanilmaisuja, kuten hetken useita kertoja päivässä, kirjattiin päiväkirjakoontitaulukoihin johdonmukaisesti 0,5 minuutin lukuajoilla. Kaikissa koontitaulukoissa toteutettiin linjaa, jossa 0,5 minuuttia oli alin mahdollinen lukuaika tällaisille hyvin lyhyille tai epämääräisesti ilmaistuille lyhyille lukuaikamerkinnöille.

Ilman lukuaikaa tehdyille käännös-, ei-käännös- ja EOS-merkinnöille taas laskettiin analyysin loppuvaiheessa keskiarvo kaikista kyseisen tekstilajiluokan ja määrittelysarakkeen mukaisista muista päiväkirjamerkinnöistä. Mikäli päiväkirja sisälsi kolme tai sitä useampia, ilman lukuaikaa tehtyjä merkintöjä, kyseinen tekstipäiväkirja poistettiin päiväkirjojen viimeisistä koontitaulukkoversiosta ennen lopullista analyysiä. Vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirja-aineistosta tehtiin yhteensä kolme tällaista poistoa – aineistosta jätettiin pois päiväkirjat HY1454, TY1503 ja TY1623. Taulukko 3. havainnollistaa aineistona olevien päiväkirjojen määrää, jakautumista vuosittain ja tehtyjä poistoja.

Taulukko 3 Tekstipäiväkirjojen jakauma vuosittain ja yliopistoittain sekä aineistosta tehdyt poistot

	2014	2015	2016	Kaikki
Helsingin yliopisto	74			74
Turun yliopisto	13	18	27	58
Poistot	1	1	1	3
Yhteensä	86	17	26	129

Tapauksissa, joissa päiväkirjanpitäjä oli luokitellut lukemansa tekstin niin sanottuun väärään tekstilajiluokkaan, esimerkiksi merkitsemällä verkkoversiona luetun sanomalehden Internetin alle, on päiväkirjoja läpikäydessä tällaiset merkinnät uudelleensijoitettu niin sanottuihin oikeisiin tekstilajiluokkiin. Verkossa luetut sanomalehdet on aina sijoitettu sanomalehtien luokkaan ja tehty tällöin lisäksi merkintä sähköinen-sarakkeeseen. Näin on menetelty myös niiden päiväkirjojen kohdalla, joissa tekstilähdemerkintöjä on tehty varsinaisen päiväkirjataulukon ulkopuolelle tyhjälle Excel-taulukkopohjalle varsinaisen päiväkirjataulukon muotoilua ja sarakkeita mukaillen.

Vuoden 2014 tekstipäiväkirjoissa sanakirjoille ja Moodle-merkinnöille ei päiväkirjataulukossa ollut vielä omia, selkeitä tekstilajiluokkia, joten niistä tehtyjä kirjavia luokitteluja yhtenäistettiin silloin kun se oli mahdollista – aiemmin edellä kuvattujen päällekkäisten pakettimerkintöjen kohdalla tämä ei yleensä ollut mahdollista, sillä usein yksittäiseen tekstiin käytettyä lukuaikaa oli mahdoton erottaa tällaisista monella tavalla päällekkäisistä ja yhdellä kokonaislukuajalla tehdyistä merkinnöistä. Vuoden 2014 päiväkirjojen koontitaulukossa päiväkirjoihin tehdyt merkinnät sanakirjoista sijoitettiin johdonmukaisesti tieteellisiin julkaisuihin ei-käännöksiksi, minkä lisäksi vuosien 2015–2016 sanakirjoihin tehdyt käännössarakemerkinnät uudelleen sijoitettiin johdonmukaisesti ei-käännöksiksi – muutamat sanakirjoihin tehdyt konekäännin-merkinnät määriteltiin aina käännöksiksi. Moodle-merkinnät sijoitettiin muu työhön tai opintoihin liittyvä materiaali -tekstilajiluokkaan päiväkirjanpitäjän tekemien tekstin määrittelymerkintöjen mukaisesti.

Käyttöliittymiin viittavia merkintöjä, joita tekstipäiväkirjoissa oli erityisesti sosiaaliseen mediaan ja henkilökohtaiseen viestintään liittyviin luokkiin tehtyjen merkintöjen kommenteissa, oli usein mahdoton erottaa alkuperäisen merkinnän lukuajasta ja uudelleen sijoittaa varsinaiseen käyttöliittymät-tekstilajiluokkaan. Joten tällaisia päiväkirjanpitäjien niin

sanottuja alitajuisia merkintöjä käyttöliittymistä ei erikseen ratkaistu päiväkirjojen koontitaulukoissa.

5 Tulokset

Tässä tutkielmassa läpikäydyn tekstipäiväkirjatutkimuksen tavoitteena oli selvittää, mitkä ovat päiväkirjoihin merkittyjen tekstien tekstilajikohtaiset keskimääräiset lukuajat, miten lukuaika jakaantuu käännettyjen, alkuperäiskielisten ja vaikeasti arvioitavien tekstien välille tekstilajien sisällä, mikä on keskimääräinen lukuaika vuosittainen sekä mikä on käännösten prosentuaalinen osuus tekstilajeittain, tekstilajien sisällä ja kaikesta luetusta sekä se, mitkä tekstilajit ovat useimmiten käännöksiä. Tässä luvussa esitellään erilaisia vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirja-aineiston analyysistä saatuja tuloksia.

5.1 Tekstipäiväkirjojen taustatietoja kootusti

Tekstipäiväkirja-aineiston lopullisessa analyysissä oli mukana yhteensä 129 tekstipäiväkirjaa ja tekstipäiväkirjoissa ilmoitetuista taustatiedoista on päiväkirjakoontitaulukoiden avulla laskettu sekä vuosikohtaisia että koko aineiston kattavia erilaisia jakaumia sekä koottu tietoja, joita esitellään tässä alaluvussa. Taulukko 4. kuvaa tekstipäiväkirjanpitäjien sukupuolijakaumaa niin vuositasolla kuin koko aineiston osalta.

Taulukko 4 Päiväkirjanpitäjien sukupuolijakauma vuosittain ja koko aineiston osalta

	2014	2015	2016	Koko aineisto
Ei merkintää	0	0	1	1
Muut	1	0	0	1
Miehet	16	3	3	22
Naiset	69	14	22	105

Suurin osa tekstipäiväkirjoja vuosina 2014–2016 täyttäneistä opiskelijoista oli naisia. Koko aineiston tasolla naisia oli yhteensä 105 ja 16 miehiä. Vuositasolla naisten osuus päiväkirjanpitäjistä vaihteli 80–85 % ja miesten osuus 12–19 % välillä. Koko aineiston osalta naisten osuus oli 81 % ja miesten osuus 17 %. Päiväkirjanpitäjistä yksi ilmoitti olevansa muunsukupuolinen ja yhden päiväkirjanpitäjän osalta taustatietovälilehti oli jätetty kokonaan täyttämättä. Näiden merkintöjen osuudet muodostivat koko aineistosta yhteensä 2 %.

Taulukko 5. esittää tekstipäiväkirjanpitäjien ikäjakauman. Vuosina 2015–2016 tekstipäiväkirjoissa numeerisesti ilmoitetut iät muokattiin päiväkirjakoontitaulukoissa vastaamaan vuoden 2014 tekstipäiväkirjojen ikähaarukointia ja, koska tutkimus rajoittui pelkästään opiskelijoihin, päiväkirjanpitäjien ikäjakauma painottui vähemmän yllättävästi Salmen hahmotteleman kuusiportaisen ikähaarukan toiseen ikäryhmään.

Taulukko 5 Päiväkirjanpitäjien ikäjakauma vuosittain ja koko aineiston osalta

	Alle 16	16–25	26–35	36–45	46–55	yli 56	Ei merkintää	Yhteensä
2014	0	51	27	5	2	1	0	86
2015	0	14	2	0	1	0	0	17
2016	0	20	3	1	0	1	1	26
Koko aineisto	0	85	32	6	3	2	1	129

Suurin osa tutkimukseen osallistuneista päiväkirjanpitäjistä oli 16–25-vuotiata ja vuositasolla opiskelijoista 59–82 % kuului tähän ikäryhmään. Seuraavaksi eniten oli 26–35-vuotiaita, joiden osuus opiskelijoista vuositasolla oli 12–31 %, ja kolmanneksi eniten oli 36–45-vuotiaita, joiden osuus vuositasolla oli 0–6 %. Tätä vanhempien opiskelijoiden oli aineistossa yhteensä viisi ja heistä 46–55-vuotiaiden osuus vuositasolla oli 0–6 %, kun taas yli 56-vuotiaiden osuus vuositasolla oli 0–4 %. Koko aineiston osalta 16–25-vuotiaat muodostivat 66 % kaikista opiskelijoista, kun taas 26–35-vuotiaiden osuus oli 25 % ja 36–45-vuotiaiden 5 %. 46–55-vuotiaiden ja yli 56-vuotiaiden ikäryhmien osuudet olivat molemmat 2 % koko aineistosta.

Taulukossa 6. on esitetty tekstipäiväkirjoissa ilmoitettujen pääaineiden jakauma koko tutkimusaineiston osalta. Yksittäisten kieliaineiden pääainemerkinnät on kerätty taulukkoon muut kieliaineet -sarakkeeseen päiväkirjanpitäjien anonymiteetin säilyttämisen takia. Samasta syystä muiden kuin kieliaineiden pääaineopiskelijat on kerätty taulukkoon muut kuin kieliaineet -sarakkeeseen. Aasian ja Itä-Aasian tutkimusta pääaineenaan opiskelevien kotiyliopisto oli Helsingin yliopisto, jossa nämä tutkinto-ohjelmat olivat ilmeisesti omia pääaineitaan vuonna 2014.

Taulukko 6 Päiväkirjanpitäjien pääainejakauma koko tutkimusaineiston osalta

	N	%
Englanti	42	33 %
Ranska	24	19 %
Saksa	22	17 %
Venäjä	10	8 %
Suomi	5	4 %
Aasian tutkimus	5	4 %
Muut kieliaineet	5	4 %
Muut kuin kieliaineet (sivuaineopiskelijat)	5	4 %
Ruotsi	4	3 %
Espanja	4	3 %
Itä-Aasian tutkimus	2	2 %
Ei merkintää	1	1 %

Koko aineiston tasolla pääaineenaan englantia opiskelevien osuus oli huomattava muihin päiväkirjoissa ilmoitettujen kielten ja kulttuurien pääaineisiin verrattuna. Englannin kielen opiskelijoiden osuus kaikista päiväkirjanpitäjistä oli 33 % ja eroa seuraavina tuleviin ranskan ja saksan opiskelijoihin oli lähes 15 %. Eri vuosien välillä pääaineet jakautuivat hieman eri tavoin, muun muassa päiväkirjanpitäjien kotiyliopistojen kieliaineiden pääainetarjonnan sekä vastaajamäärien takia, mutta tutkielman kannalta huomion arvoisampaa on käsitellä pääainejakaumaa koko aineiston tasolla.

Taulukkoon 7. on koostettu tekstipäiväkirjoissa ilmoitetuista taustatiedoista vuosittaiset prototyyppisen päiväkirjanpitäjän profiilit. Prototyyppisten profiilien välillä ei ole suuria eroja, sillä, kuten yllä olevat ikä- ja sukupuolijakaumia kuvaavat taulukot osoittavat, suurin osa tekstipäiväkirjoja täyttäneistä opiskelijoista oli 16–25-vuotiaita naisia. Eri vuosien prototyyppisten päiväkirjanpitäjien profiilien välillä on eroa ainoastaan pääaineen kohdalla.

Taulukko 7 Vuosittaiset prototyyppisten päiväkirjanpitäjien profiilit

	2014	2015	2016
Ikä	16–25-vuotias	23-vuotias	23-vuotias
Sukupuoli	Nainen	Nainen	Nainen
Siviilisääty	Naimaton	Naimaton	Naimaton
Äidinkieli	-	-	Suomi
Koulutustausta	Lukio	Lukio	Lukio
Pääaine	Englanti	Ranska	Ranska/saksa
Opintolinja	Kääntäminen	Kääntäminen	Kääntäminen
Lukee päivässä h	3–6 h	3 h	3–6 h
Oma arvio käännösten osuudesta	26–50 %	26–50 %	26–50 %

Prototyyppisten päiväkirjanpitäjien profiilit osoittavat, että suurin osa opiskelijoista arvioi taustatiedoissa lukevansa keskimäärin 3–6 tuntia päivässä ja käännösten osuuden kaikesta lukemastaan olevan 26–50 %. Seuraavissa alaluvuissa käsitellään tekstipäiväkirjoista saatuja varsinaisia tuloksia sekä lukuaikojen että käännösten osuuksien näkökulmasta ja näitä tuloksia verrataan Salmen aiempien tekstipäiväkirjojen tuloksiin.

5.2 Tekstipäiväkirjatutkimuksen tulokset

Taulukossa 8. on esitetty tekstipäiväkirjojen analyysistä saatuja ajankäytön tuloksia tekstilajeittain. Tekstilajien luokittelujen välisten erojen takia saman sisältöiset tekstilajit on pyritty esittämään taulukossa 8. rinnakkain ja lähekkäin. Taulukkoon on korostettu punaisella värillä kunkin vuoden kohdalla kolme lukuaikojen perusteella huomattavinta tekstilajia.

Taulukko 8 Keskimääräiset tekstilajikohtaiset lukuajat minuutteina 2014–2016

2014		2015		2016	
Sanomalehdet	25	**Sanomalehdet**	16	**Sanomalehdet**	16
Aikakauslehdet	8	**Aikakauslehdet**	10	**Aikakauslehdet**	2
Tieteelliset julkaisut	27	**Tieteelliset julkaisut**	6	**Tieteelliset julkaisut**	9
		Sanakirjat	15	**Sanakirjat**	10
Kirjallisuus	44	**Kaunokirjallisuus**	14	**Kaunokirjallisuus**	21
		Tietokirjallisuus	18	**Tietokirjallisuus**	32
Uskonnolliset tekstit	0 (<0,5)			**Uskonnolliset tekstit**	3
Sosiaalinen media & viestintä	68	**Sosiaalinen media**	29	**Sosiaalinen media**	46
		Sähköposti	14	**Henkilökohtainen viestintä**	47
		Tekstiviestit	3		
		Pikaviestit	20		
Internet	48	**Uutiset**	14	**Muut uutiset**	12
		Blogit	14	**Blogit**	7
		Keskustelupalstat	2	**Keskustelupalstat**	5
Käyttöliittymät	31	**Käyttöliittymät**	34	**Käyttöliittymät**	40
Mainokset	4	**Mainokset**	1	**Mainokset**	8
Ohjeet	5	**Ohjeet**	4	**Ohjeet**	6
Tekstitykset	61	**Tekstitykset**	64	**Tekstitykset**	88
Viranomaistekstit	4	**Eri tahojen www-sivut**	8	**Viranomaistekstit**	2
				Muut asiatekstit	5
Muut työhön tai opintoihin liittyvä materiaali	93	**Muut työhön tai opintoihin liittyvät tekstit**	33	**Muut työhön tai opintoihin liittyvät tekstit**	41
		Opintoihin liittyvät käännökset	18	**Opintoihin liittyvät käännökset**	9
		Luentokalvot	56	**Luentomateriaalit, Moodle**	71
Muu	9	**Muu**	30	**Muu**	11

Ajankäytön näkökulmasta eri vuosien tekstipäiväkirjoissa oli tekstilajien välillä jonkin verran hajontaa, mikä johtuu suurimmaksi osaksi aiemmin mainituista eroista päiväkirjataulukoiden ja tekstilajiluokittelujen välillä. Vuoden 2014 tekstipäiväkirjoissa eniten lukuaikaa, yhteensä 93 minuuttia, käytettiin muihin työhön tai opintoihin liittyvään materiaaleihin. Kuten edellisessä luvussa kuvattiin, Moodle-merkinnät sijoitettiin vuoden 2014 päiväkirjojen koontitaulukossa aina muut työhön tai opintoihin liittyvät materiaalit -tekstilajiluokkaan ja vuodesta 2015 eteenpäin päiväkirjataulukoihin oli tämän tekstilajin lisäksi lisätty omat tekstilajit opintoihin liittyville käännökset ja luentokalvoille, joihin Moodlekin kuuluu. Luentokalvot-tekstilaji lukeutui vuosina 2015 ja 2016 tekstipäiväkirjojen kolmen luetuimman tekstilajiluokan piiriin. Tulos ei ole yllättävä, sillä tekstipäiväkirjoja täyttäneet vastaajat olivat kaikki opiskelijoita. Jokaisen vuoden kolmen luetuimman tekstilajin piiriin kuuluivat myös tekstitykset ja vuonna 2014 sosiaalinen media ja viestintä sekä vuonna 2016 henkilökohtainen viestintä, jotka ainakin osittain vastaavat sisällöltään toisiaan päiväkirjakirjataulukoissa. Vuonna 2015 kolmanneksi eniten lukuaikaa käytettiin käyttöliittymiin. Tämä selittyy sillä, että vuoden 2015 vastaajaryhmään kuului vain 17 henkeä ja eräs päiväkirjanpitäjä (TY1502) käytti yksinään käyttöliittymien lukemiseen suhteellisen paljon lukuaikaa (420 minuuttia).

Taulukossa 9. esitetään lukuaikojen sijasta käännösten osuudet vuosittain ja tekstilajeittain. Tähänkin taulukkoon on korostettu punaisella värillä kunkin vuoden kohdalla kolme käännösten osuuksissa huomattavinta tekstilajia.

Taulukko 9 Käännösten osuudet tekstilajeista 2014–2016

2014		2015		2016	
Sanomalehdet	17 %	**Sanomalehdet**	14 %	**Sanomalehdet**	34 %
Aikakauslehdet	15 %	**Aikakauslehdet**	0 %	**Aikakauslehdet**	41 %
Tieteelliset julkaisut	14 %	**Tieteelliset julkaisut**	0 %	**Tieteelliset julkaisut**	2 %
		Sanakirjat	30 %	**Sanakirjat**	0 %
Kirjallisuus	45 %	**Kaunokirjallisuus**	61 %	**Kaunokirjallisuus**	34 %
		Tietokirjallisuus	0 %	**Tietokirjallisuus**	0 %
Uskonnolliset tekstit	60 %	**Uskonnollinen kirjallisuus**	0 %	**Uskonnolliset tekstit**	38 %
Sosiaalinen media & viestintä	24 %	**Sosiaalinen media**	34 %	**Sosiaalinen media**	8 %
		Sähköposti	4 %	**Henkilökohtainen viestintä**	9 %
		Tekstiviestit	0 %		
		Pikaviestit	3 %		
Internet	25 %	**Uutiset**	70 %	**Muut uutiset**	16 %
		Blogit	0 %	**Blogit**	0 %
		Keskustelupalstat	0 %	**Keskustelupalstat**	0 %
Käyttöliittymät	67 %	**Käyttöliittymät**	9 %	**Käyttöliittymät**	77 %
Mainokset	9 %	**Mainokset**	34 %	**Mainokset**	21 %
Ohjeet	39 %	**Ohjeet**	48 %	**Ohjeet**	33 %
Tekstitykset	86 %	**Tekstitykset**	100 %	**Tekstitykset**	75 %
Viranomaistekstit	9 %	**Eri tahojen www-sivut**	63 %	**Viranomaistekstit**	0 %
				Muut asiatekstit	4 %
Muut työhön tai opintoihin liittyvä materiaali	29 %	**Muut työhön tai opintoihin liittyvät tekstit**	11 %	**Muut työhön tai opintoihin liittyvät tekstit**	29 %
		Opintoihin liittyvät käännökset	45 %	**Opintoihin liittyvät käännökset**	80 %
		Luentokalvot	27 %	**Luentomateriaalit, Moodle**	2 %
Muu	15 %	**Muu**	6 %	**Muu**	13 %

Lähes kaikkina vuosina perinteiset käännöstekstilajit kirjallisuus ja tekstitykset olivat käännösten osuuksissa kolmen huomattavimman tekstilajin piirissä – vuonna 2016 tosin opintoihin liittyvät käännökset kiilasivat kirjallisuuden ohi. Käyttöliittymät olivat sekä vuonna 2014 että 2016 käännösten osuuksissa huomattavimpien tekstilajien joukossa, kun taas vuonna 2015 käyttöliittymien sijasta käännösten osuuksissa merkittäväksi tekstilajiksi nousi

eri tahojen www-sivut -tekstilaji. Kuten lukuaikojenkin kohdalla, vuoden 2015 tekstipäiväkirjoissa käyttöliittymien suuri muutos muihin vuosiin selittyy päiväkirjan TY1502 EOS-sarakkeeseen tekemällä 420 minuutin merkinnällä, joka vaikutti kokonaistuloksiin. Vuoden 2014 uskonnollisten tekstien suuri käännösten osuudesta selittyy sillä, että tähän päiväkirjojenkoontitaulukossa luotuun tekstilajiin tuli käytännössä merkintöjä vain kahdesta päiväkirjasta ja suurin osa tästä lukemisesta oli toisen päiväkirjanpitäjän Raamatun lukua.

5.3 Tulosten vertautuminen Salmen aiempiin tekstipäiväkirjatutkimustuloksiin

Merkittävin tekstipäiväkirja-aineiston analyysistä tehty havainto on päiväkirjanpitäjien keskimääräisten päivittäisten lukuaikojen huomattava kasvu Salmen aiempiin tekstipäiväkirjojen tuloksiin verrattuna. Taulukkoon 10. on koottu tuloksia sekä Salmen aiemmista tekstipäiväkirja-aineistoista (Salmi käsikirjoitus, Salmi 2010, Vihonen & Salmi) että tässä tutkielmassa toteutetusta tekstipäiväkirjatutkimuksesta.

Taulukko 10 Keskimääräiset lukuajat tunteina (h) ja minuutteina sekä käännösten osuudet kaikkien tutkittujen vuosien osalta

	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016
N	**24**	**28**	**23**	**18**	**42**	**51**	**51**	**86**	**17**	**26**
Keskimääräinen lukuaika/vrk	5h29	5h03	5h17	5h38	6h39	5h48	5h39	7h08	7h03	8h11
Käännöstekstien osuus	41 %	27 %	36 %	27 %	25 %	24 %	28 %	38 %	33 %	30 %

Tässä tutkielmassa käsiteltyjen tekstipäiväkirjojen keskimääräisten päivittäisten lukuaikojen ja Salmen aiempien tekstipäiväkirjoista laskemien lukuaikojen välillä on huomattavia eroja. Lukuaika kasvaa pelkästään vuosien 2013 ja 2014 välillä lähes 90 minuutilla ja eroa on myös vuosien 2014 ja 2016 välisten tulosten välillä yli tunti. Tulokset tukevat ajatusta siitä, että erilaisten tekstien päivittäinen lukeminen on kasvanut. Käännösten osuus vuosien 2014–2016 osalta sitä vastoin noudattaa Salmen aiempia tuloksia ja on noin reilu kolmannes kaikesta luetusta – koko tässä tutkielmassa analysoidun tutkimusaineiston osalta käännösten osuus oli 35 % kaikesta luetusta. (Salmi käsikirjoitus: 8–9.)

Taulukkoon 11. on koottu Salmen aiempia tuloksia artikkelin käsikirjoituksesta tekstilajikohtaisista keskimääräisistä lukuajoista sekä tämän tekstipäiväkirjatutkimuksen ajankäytön tulokset. Aiempien tekstipäiväkirjojen tulokset on ryhmitelty taulukkoon Salmen käsikirjoituksessa esitetyn mallin mukaisesti niin että vuosien 2007–2010 sekä 2011–2013 tulokset on yhdistetty kokonaisuuksiksi (Salmi käsikirjoitus: 9, Salmi 2010, Vihonen & Salmi 2007). Taulukossa on sisällöltään päällekkäisiä tekstilajeja, koska eri vuosina käytettyjen päiväkirjataulukoiden tekstilajiluokittelujen välillä on suuria eroja. Saman sisältöiset tekstilajit on sijoitettu taulukkoon lähekkäin.

Taulukko 11 Keskimääräiset lukuajat minuutteina tekstilajeittain kaikkien tekstipäiväkirjojen osalta

	2007–2010 N=93	2011–2013 N=144	2014 N=87	2015 N=17	2016 N=26
Sanomalehdet	19	16	25	16	16
Aikakauslehdet	11	7	8	10	2
Tieteelliset julkaisut	10	17	27	6	9
Sanakirjat	-	-	-	15	10
Kirjallisuus (tieto- ja kaunokirjallisuus)	29	50	44	-	-
Tietokirjallisuus	-	-	-	18	32
Kaunokirjallisuus	-		-	14	21
Uskonnolliset tekstit	-	-	0	-	3
Sosiaalinen media & viestintä	27	47	68	-	-
Sosiaalinen media	-	-	-	29	46
Henkilökohtainen viestintä	-	-	-	-	47
Sähköposti	-	-	-	14	-
Pikaviestit	-	-	-	20	-
Tekstiviestit	-	-	-	3	-
Internet	51	60	48		-
Muut uutiset	-	-	-	14	12
Blogit	-		-	14	7
Keskustelupalstat	-	-	-	2	5
Käyttöliittymät	-	-	31	34	40
Mainokset	3	2	4	1	8
Ohjeet	5	3	5	4	6
Tekstitykset	56	57	61	64	88
Viranomaistekstit	3	2	4		2
Eri tahojen www-sivut	-	-	-	8	-
Muut asiatekstit	-	-	-	-	5
Muu työhön tai opiskeluun liittyvä materiaali	98	88	93	33	41
Opintoihin liittyvät käännökset	-	-	-	18	9
Luentokalvot	-	-	-	56	71
Muu: mikä	8	12	9	30	11
Lukuaika yhteensä	5h19	5h59	7h08	7h03	8h11

Salmen keräämien tekstipäiväkirjojen tulosten vertailu lukuaikojen osalta osoittaa, että, muutamaa suurimmaksi osaksi päiväkirjataulukoiden luokittelujen eroista johtuvaa

poikkeusta lukuun ottamatta, päiväkirjoja pitäneet opiskelijat käyttivät jokaisena vuonna eniten aikaa saman sisältöisten tekstilajien parissa. Erityisesti muu työhön tai opintoihin liittyvä materiaali, jonka lasken olevan vuosina 2007–2014 suurin piirtein saman sisältöinen tekstilaji kuin vuosien 2015 ja 2016 päiväkirjataulukoissa ollut luentokalvot-tekstilaji, oli lukuaikojen osalta huomattava tekstilaji. Tämä ei ole mitenkään yllättävää, sillä päiväkirjanpitäjät ovat opiskelijoita ja he käyttävät merkittävän osan ajastaan opintoihin liittyvien tekstien kuten luentodiojen lukemiseen. Myös ruututekstit olivat jokaisena vuonna vähemmän yllättävästi yksi luetuimmista tekstilajeista ja vuoden 2016 osalta oli tuloksista havaittavissa merkittävää kasvua aiempiin vuosiin verrattuna. Jonkinlaisia eroja vuosien välillä oli kuitenkin Internet-, sosiaalinen media & viestintä - ja henkilökohtainen viestintä - tekstilajien lukuaikojen kohdalla. Vaikka kaikki ovatkin osittain päällekkäisiä tekstilajeja, ei niiden voida ajatella päiväkirjataulukon kontekstissa olevan suoraan samansisältöisiä ja siten vertailukelpoisia. (Salmi käsikirjoitus, Salmi 2010, Vihonen & Salmi 2007.)

Taulukko 12. esittää, miten keskimääräinen lukuaika jakautuu tekstilajien sisällä alkuperäiskielisten, käännösten ja vaikeasti arvioitavien tekstien kesken vuosien 2007–2014 tekstipäiväkirjoissa. Tiedot aiempien tekstipäiväkirjojen tuloksista on poimittu taulukkoon Salmen artikkelin käsikirjoituksesta. Tekstipäiväkirjoja oli vuosina 2007–2010 yhteensä 93 kappaletta, vuosina 2011–2013 yhteensä 144 kappaletta ja vuonna 2014 yhteensä 86 kappaletta. (Salmi käsikirjoitus, Salmi 2010, Vihonen & Salmi 2007.)

Taulukko 12 Keskimääräisten lukuaikojen jakauma tekstilajien sisällä 2007–2014

	Alkuperäinen			Käännös			EOS		
	2007–2010	**2011–2013**	**2014**	**2007–2010**	**2011–2013**	**2014**	**2007–2010**	**2011–2013**	**2014**
Sanomalehdet	22	12	16	4	23	4	0,5	3	5
Aikakauslehdet	12	5	6	2	1	1		0,5	1
Tieteelliset julkaisut	10	17	22	1	0,8	4		< 0,5	2
Kirjallisuus (kauno- ja tietokirjallisuus)	20	36	24	15	14	20		< 0,5	0
Internet	37	47	47	11	5	16	3	6	5
Sosiaalinen media & sähköinen viestintä	28	37	31	1	7	12	< 0,5	2	5
Käyttöliittymät	-	-	8	-	-	21	-	-	2
Mainokset jne.	2	1	3	1	< 0,5	0	0,5	0,5	0
Ohjeet jne.	3	1	2	3	2	2	< 0,5	0,5	1
Tekstitykset	1	3	9	56	47	53		< 0,5	0
Viranomaistekstit	3	1	3	0,5	< 0,5	0	< 0,5	< 0,5	0
Työhön tai opiskeluun liittyvä materiaali	77	73	59	14	7	27	2	7	8
Muu	10	8	7	1	1	1	0,5	1	1

Taulukko 13. esittää, miten keskimääräinen lukuaika jakautuu tekstilajin sisällä alkuperäiskielisten, käännösten ja vaikeasti arvioitavien tekstien kesken vuosien 2015–2016 tekstipäiväkirjoissa. Vuonna 2015 tekstipäiväkirjoja oli yhteensä 17 kappaletta ja vuonna 2016 yhteensä 26 kappaletta. Henkilökohtainen viestintä -tekstilajin kohdalla on vuoden 2015 osalta laskettu yhteen sähköpostien, tekstiviestien ja pikaviestien keskimääräiset lukuajat alkuperäiskielisten, käännöksen ja vaikeasti arvioitavien tekstien osalta, jotta tuloksia voitaisiin verrata vuoden 2016 tuloksiin.

Taulukko 13 Keskimääräisten lukuaikojen jakauma tekstilajien sisällä 2015–2016

	Alkuperäinen		Käännös		EOS	
	2015	**2016**	**2015**	**2016**	**2015**	**2016**
Sanomalehdet	14	10	2	5	0	1
Aikakauslehdet	8	1	0	1	2	0
Tieteelliset julkaisut	6	9	0	0	0	0
Kaunokirjallisuus	5	14	8	7	0	0
Tietokirjallisuus	18	28	0	0	0	5
Sanakirjat	11	10	4	0	0	0
Uutiset (esim. uutiskanavien www-sivut)	4	9	10	2	0	1
Blogit	14	7	0	0	0	0
Keskustelupalstat	2	5	0	0	0	0
www-sivut	3	5	5	0	0	1
Uskonnolliset tekstit	-	2	-	1	-	0
Viranomaistekstit	-	1	-	0	-	0
Sosiaalinen media	18	39	10	4	1	3
Henkilökohtainen viestintä (sähköpostit, tekstiviestit, pikaviestit)	35	42	2	4	1	0
Käyttöliittymät	6	7	3	30	25	2
Ohjeet	2	4	2	2	0	0
Mainokset	1	5	0	2	0	1
Tekstitykset	0	20	64	66	0	0
Luentokalvot	39	65	15	2	2	5
Opintoihin liittyvät käännökset	10	2	8	7	0	0
Muut työhön tai opiskeluun liittyvät tekstit	29	26	4	12	0	4
Muu	27	9	2	1	1	1

Keskimääräiset lukuajat tekstilajien sisällä ovat kaikkina vuosina varsin saman suuntaisia. Opiskelijat lukevat selvästi enemmän alkuperäiskielisistä kirjallisuutta ja internet-sisältöjä kuin käännettyä. Tekstilajien sisäinen ajankäyttö paljastaa, että opiskelijat käyttävät aikaa nimenomaan opintoihin liittyviin tekstilajeihin kuten tietokirjallisuuteen, luentokalvoihin ja muihin työhön tai opintoihin liittyviin materiaaleihin, joita luetaan alkuperäiskielellä. Sen lisäksi aikaa käytetään myös sosiaalisen median, viestinnän ja internetin kaltaisiin tekstilajeihin.

5.4 Tulosten vertautuminen Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksen ja muiden ajankäyttötutkimusten tuloksiin

Tilastokeskuksen uusimman vuosia 2020–2021 tarkastelevan ajankäyttötutkimuksen mukaan suomalaiset lukevat keskimäärin 37 minuuttia päivässä. Tilastokeskuksen aiempien ajankäyttötutkimustulosten mukaan suomalaisten lukemiseen päivittäin käyttämä keskimääräinen aika on viimeisen 20 vuoden aikana vähentynyt 9 minuutilla. On kuitenkin huomion arvoista, että lukeminen on vain yksi Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimuksessa eriteltävistä tekstejä ja lukemista sisältävistä toiminnoista ja se kattaa pelkästään kirjallisuuden ja lehtien lukemisen. Kun kyseisten tekstilajien keskimääräiset lukuajat lasketaan yhteen tämän tekstipäiväkirjatutkimuksen ajankäytön tuloksista, saadaan vuoden 2014 keskimääräiseksi päivittäiseksi lukuajaksi 104 minuuttia kun vuoden 2016 vastaava lukuaika on 93 minuuttia. Tilastokeskus julkaisee ajankäyttötutkimuksen puitteissa myös eri medioiden kulutuksen prosentuaalisiin osuuksiin keskittyviä tilastoja, mutta ne eivät ole sellaisinaan vertailukelpoisia tämän tekstipäiväkirjatutkimuksen tulosten kanssa. (Suomen virallinen tilasto 2023a.)

Suomen kustannusyhdistyksen ja Kirjakauppaliiton teetättämä ja julkaisema Suomi lukee -tutkimus tarkastelee, miten paljon suomalaiset ostavat ja lukevat kirjallisuutta. Kirjakauppaliiton nettisivuilla on julkaistu tutkimuksen tuloksia vuosilta 2013, 2018, 2020 ja 2022. Aiemmat Suomi lukee -tutkimukset ovat painottaneet enemmän kirjallisuuden ostamisen, lukemisen suosion ja luettujen kirjallisuudenlajien tarkastelua, mutta uusin Suomi lukee 2023 -tutkimus tarkastelee tämän lisäksi myös sitä, kuinka paljon kirjoja luetaan ja äänikirjoja kuunnellaan (Kirjakauppaliitto 2023). Suomi lukee 2023 -tutkimuksen tulosten mukaan kirjojen lukeminen ja äänikirjojen kuuntelu on toiseksi suosituin ajanviettotapa heti musiikin kuuntelun jälkeen ja keskiverto suomalainen käyttää kirjojen lukemiseen keskimäärin 5,36 tuntia viikossa (Kirjakauppaliitto 2023: 3).

5.4.1 Tulokset ja digilukeminen

Päiväkirjanpitäjät merkitsivät tekstipäiväkirjaan lukemiensa tekstien lisäksi myös sen, lukivatko he paperista vai sähköistä tekstiä. Pääsääntöisesti päiväkirjanpitäjät merkitsivät jokaisen lukemansa tekstin kohdalla tämän tiedon päiväkirjataulukoihin ja kuviossa 2. on esitetty koko tekstipäiväkirja-aineiston osalta, mikä on paperisten ja sähköisten tekstien suhde niissä tekstilajeissa, joiden kohdalla valinnan paperisten ja sähköisten versioiden välillä voi

tehdä. Ainoastaan sähköisinä luettavat tekstilajit, kuten sosiaalinen media, sähköinen viestintä ja tekstitykset, on rajattu tämän laskennan ulkopuolelle.

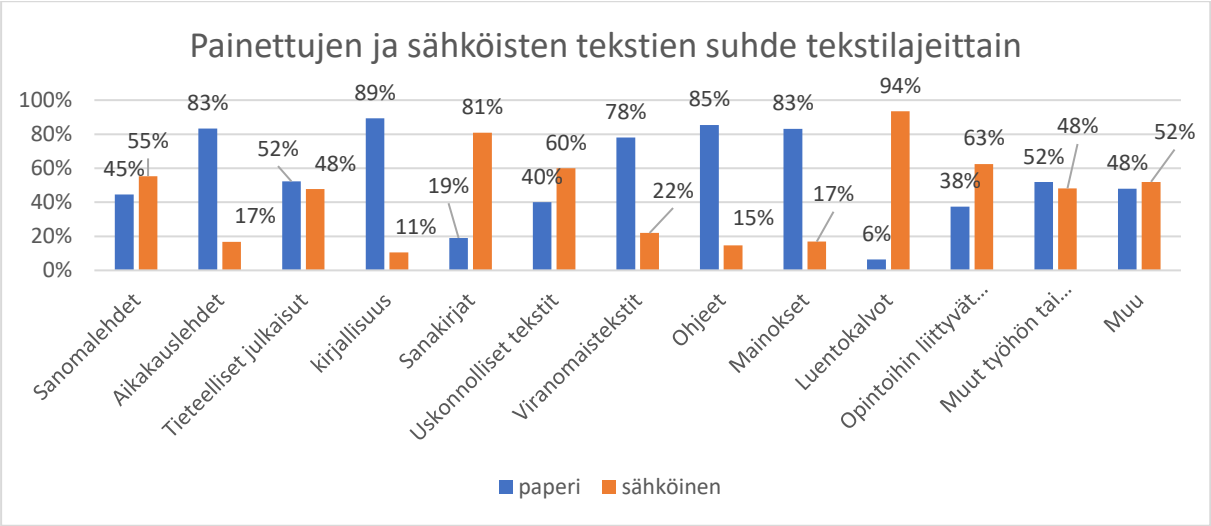

Kuvio 2 Painettujen ja sähköisten tekstien suhde tekstilajeittain 2014–2016

Tutkimuksen tulokset vahvistavat, että opiskelijat lukivat tiettyjä tekstilajeja tyypillisesti enemmän paperisina versioina kuin toisia. Aikakauslehdet, kirjallisuus, viranomaistekstit, erilaiset ohjeet ja mainokset olivat useimmiten paperisia versioita kuin sähköisiä. Teksteistä määriteltiin paperisiksi päiväkirjojen koontitaulukoissa kaikki fyysiset tekstit kuten kyltit jne. Sähköisinä versioina opiskelijat taas lukivat useimmiten sanomalehtiä, sanakirjoja, luentokalvoja ja opintoihin liittyviä käännöksiä. Tilastokeskuksen uusimman vuosia 2020–2021 käsittelevän ajankäyttötutkimuksen tulosten mukaan sanomalehtien verkkoversioita lukee kolme neljäsosaa suomalaisista ja aikakauslehtien verkkoversioita reilu kolmasosa. (Suomen virallinen tilasto 2023b.)

5.4.2 Ruutuaika ja lukeminen

Tekstitysten osuus kaikesta käännetystä on koko aineiston osalta 43 % ja av-käännösten osuus kaikesta tekstityksestä on 85 %. Noin 15 % tekstityksistä on niin sanottuja kielensisäisiä käännöksiä. Kuten taulukko 12. havainnollisti, tekstitysten lukuaika on kasvanut läpi päiväkirjojen keräysvuosien. Tekstitysten lukuajat kasvoivat myös tämän tekstipäiväkirjatutkimuksen tutkittavien vuosien 201–2016 välillä 61 minuutista 88 minuuttiin.

Finnpanelin TV-vuosi 2024 -esityksessä, joka käsittelee television katselua Suomessa vuonna 2023, on esillä kuvio ”Katselun jakauma (% katseluajasta), alle 45-vuotiaat”, joka osoittaa,

miten television ja erilaisten suoratoistopalvelujen katselun suhde on muuttunut vuosien 2014–2023 aikana. Suoratoistopalveluihin luetaan mukaan myös erilaiset videopalvelut, kuten YouTube ja Tik Tok. Kuvio esittää, miten erilaisten suoratoistopalvelujen katselu on lisääntynyt vuodesta 2014 lähtien ja ohittanut vuosien 2020–2021välillä television katselun, jonka osuus katselun jakautumisesta on vastaavasti vuodesta 2014 laskenut tasaisesti. Muutos katselujen jakaumassa on huomattava: television osuus ruutujen katselusta oli vuonna 2014 78 % ja vuonna 2023 enää 38 %. (Finnpanel 2024.)

Tilastokeskuksen ajankäyttötutkimustulosten mukaan suomalaiset käyttivät vuosina 2020–2021 ennätyksellisen paljon aikaa erilaisten näyttöruutujen parissa. Tilastokeskus huomauttaa kuitenkin myös, että tutkimus toteutettiin koronapandemian aikaan, jolloin kaikkien ruutuaika lisääntyi merkittävästi. Suomalaisten keskimääräinen ruutuaika noina vuosina oli 4 tuntia ja 26 minuuttia päivässä. Keskimääräisesti eniten aikaa ruutujen parissa käytti 15–24-vuotiaiden ikäryhmä, joihin myös suurin osa tähän päiväkirjatutkimukseen osallistuneista päiväkirjanpitäjistä kuului tekstipäiväkirjojen täyttämisen aikaan. Heidän keskimääräinen päivittäinen ruutuaikansa vuonna 2020–2021 oli 5 tuntia ja 46 minuuttia. (Suomen virallinen tilasto 2023b.)

6 Lopputulokset ja pohdintaa

Tekstipäiväkirjatutkimus vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirja-aineistosta tukee aiempia tuloksia arjen käännöstekstien määrästä. Käännösten osuus on myös tämän tekstipäiväkirjatutkimuksen tulosten perusteella noin kolmannes kaikesta luetusta: koko aineiston osalta käännösten osuus tutkimustuloksista oli 35,5 %, alkuperäiskielisten tekstien 58 % ja vaikeasti määriteltävien tekstien 6,5 %. Tuloksista oli havaittavissa, että tekstejä luettiin vuosina 2014–2016 huomattavasti enemmän kuin Salmen aiemmin tutkimina vuosina. Myös tässä tutkielmassa käsiteltyjen vuosien väliset erot lukuajoissa olivat huomattavia – vuonna 2016 keskimääräinen päivittäinen lukuaika oli yli tunnin enemmän kuin vuonna 2014. Perinteisten käännöstekstilajien, kirjallisuuden ja ruututekstien rinnalle nousi myös ensimmäistä kertaa päiväkirjataulukoissa vuosina 2014–2016 mukana ollut käyttöliittymien tekstilaji, siitäkin huolimatta, että käyttöliittymät osoittautuivat tekstipäiväkirjoissa yleisesti vaikeasti itsenäiseksi tekstilajikseen havainnoitaviksi teksteiksi. (Salmi käsikirjoitus. Salmi 2010, Vihonen & Salmi 2007.)

Käännökset ovat olennainen, mutta helposti huomioitta jäävä osa arkeamme. Onnistunutta käännöstekstiä kuvaillaan usein tekstiksi, jota ei tunnista käännökseksi. Kun kääntäjä tekee työnsä hyvin ja tuottaa sujuvaa tulokielistä tekstiä, hänen osallisuutensa tekstin tuottamisesta jää helposti lukijalle näkymättömiin. Näin on erityisesti niin sanottujen ei-perinteisten käännöstekstilajien kohdalla, joista asiatekstit muodostavat suurimman osan. Tekstipäiväkirjojen kommenteissa tehtyjen huomioiden ja analyysivaiheessa tekstilajeille laskettujen käännösten osuuksien perusteella tiettyjen tekstilajien kohdalla päiväkirjanpitäjien oli vaikeaa määritellä lukemiensa tekstien alkuperää.

Vaikka Salmi keräsi tekstipäiväkirjoja nimenomaan kielten ja kääntämisen opiskelijoilta, joille kääntämisen konventiot ovat tuttuja, läpi tässä tutkielmassa käsiteltyjen vuosien tekstipäiväkirjoissa kommentoitiin tekstien alkuperän arvioimisen yhteydessä sitä, miten teksti oli tunnistettavissa käännökseksi varmimmin silloin, kun kääntäjän nimi oli mainittu. Erityisesti perinteisten käännöstekstilajien, kirjallisuuden ja ruututekstien, kohdalla päiväkirjanpitäjien oli helppo määritellä lukemansa tekstit ja laitteiden tai ohjelmien käyttöliittymienkin kohdalla tekstin taustojen selvittäminen useimmiten onnistui. Muista asiatekstilajeista erityisesti sanomalehdet osoittautuivat päiväkirjanpitäjiä hämmentäneiksi teksteiksi.

6.1 Tutkimuksen rajoittuneisuus

Koska tässä tutkielmassa käsitelty tekstipäiväkirjatutkimus rajoittui pelkästään kieliaineiden opiskelijoihin, suurin osa vastaajista oli samaan ikäryhmään kuuluvia naisia, minkä takia tutkimuksen tuloksia ei voida yleistää koskemaan koko väestöä. Tekstipäiväkirjanpitäjät olivat kaikki kielten ja kääntämisen opiskelijoita, mikä on tutkimuksen kannalta sekä hyvä että sitä rajoittava asia. Toisaalta kielten ja kääntämisen opiskelijat ovat valveutuneempia tunnistamaan käännöstekstejä ympärillään ja toisaalta he lukevat paljon ei-käännettyjä tekstejä alkuperäiskielillä sekä opintojen yhteydessä että vapaa-ajalla.

Ajankäyttöä tutkivan päiväkirjatutkimuksen suurin mahdollinen rajoitteisuus on tulosten luotettavuus, sillä päiväkirjanpitäjät tekevät ajankäytön arviot itsenäisesti ja tutkijan ei ole mahdollista mitata tutkittavien ajankäyttöä itse (Gershuny 2000). Tämän lisäksi tässä tutkielmassa toteutetun tekstipäiväkirjatutkimuksen kohdalla luotettavuus on olennainen osa myös tekstien määrittelyä käännöksiksi tai alkuperäiskielisiksi – tutkija ei voi itse tarkistaa ilman todella kattavia nimi- tai kuvailutietoja, onko tekstin määrittely varmasti tehty oikein. Siitä syystä on hyvin perusteltua, että Salmi on kerännyt tekstipäiväkirjoja juuri kielten ja kääntämisen opiskelijoilta, joilla on jo ymmärrystä käännösteksteistä ja niiden konventioista, mikä lisää aineiston luotettavuutta.

Tämän tutkielman tekstipäiväkirjatutkimuksen osalta on lisäksi hyvä huomioida, että erityisesti vuosina 2015 ja 2016 kerättyjä tekstipäiväkirjoja oli suhteellisen vähän – pelkästään Turun yliopistosta kerättyjä tekstipäiväkirjoja oli vuonna 2015 analysoidussa aineistossa yhteensä 17 kappaletta ja vuonna 2016 niitä oli 26 kappaletta. Vuoden 2014 tutkittavia tekstipäiväkirjoja oli näihin nähden huomattavasti enemmän, yhteensä 86 kappaletta, sillä päiväkirjoja kerättiin sekä Helsingin että Turun yliopistoista. Jos vastaajaryhmä on pieni, yksittäisten päiväkirjanpitäjien korkeilla lukuajoilla tekemät merkinnät heilauttavat helposti tekstilajikohtaisia tuloksia koko vuoden osalta.

Sen lisäksi on otettava huomioon, että päiväkirjanpitäminen rajoittui vain yhteen arkipäivään ja arkipäivienkin välillä on eroa. Näin on eritysesti opiskelijoiden arjessa, jossa luennot ja niihin liittyvä lukeminen eivät todennäköisesti jakaannu arkipäivien kesken tasaisesti, vaan luentoja ja luettavaa saattaa olla toisina päivinä enemmän kuin toisina, siinä missä esimerkiksi työelämässä olevien ihmisten arkiset aikataulut ja työhön kuuluvat suoritukset saattavat olla

hyvinkin toisteisia. Koska päiväkirjojen keräysajankohdasta on jo 8–10 vuotta, on todennäköistä, että tutkimuksen tulokset eivät ole enää ainakaan lukuaikatulosten puolesta täysin ajankohtaisia.

6.2 Tutkimuksen kehitysmahdollisuudet

Vuosien 2014–2016 tekstipäiväkirjoista saatujen tulosten valossa olisi mielenkiintoista kerätä uusia tekstipäiväkirjoja nyt kymmenen vuotta myöhemmin. Tässä tutkielmassa toteutetun tutkimuksen tuloksista oli nähtävissä, että päiväkirjanpitäjät lukevat ajallisesti enemmän kuin ennen ja luetuissa tekstilajeissa on paljon sähköisiä lähteitä, joten olisi mielenkiintoista saada tuoreempaa dataa tämän huomion tueksi ja verrokiksi aikaisemmille tuloksille ylipäätään. Mahdollisen jatkotutkimuksen toteutuessa uusien tekstipäiväkirjatulosten avulla voisi tarkastella esimerkiksi, millaisessa virtuaalinen kieli- ja käännösmaisemassa opiskelijat liikkuvat ja viettävät aikaa.

Olisi toisaalta myös mielenkiintoista sitoa tekstipäiväkirjatutkimus ja siitä saadut tulokset Kinnusen ja Santalahden 2023 esittelemään kääntämistietoisuuden käsitteeseen, sillä näin yhdistettäisiin niin sanotusti kolikon kaksi eri puolta. Kääntämistietoisuus pyrkii edistämään erityisesti asiatekstien kääntämiseen liittyvän toiminnan parissa työskentelevien ei-kääntävien tahojen ymmärrystä käännösten merkityksestä ja näin lisäämään kääntäjien näkyvyyttä. Tekstipäiväkirjojen lukijakokemukset tukevat kääntämistietoisuuden näkökulmaa siinä, että ne osoittavat konkreettisesti, kuinka vaikeasti havainnoitavia asiatekstilajeihin kuuluvat käännöstekstit lukijoille ovat juuri sen takia, että kääntäjää tai käännöstä ei niissä mainita.

Mahdollisen jatkotutkimuksen toteutuessa päiväkirjalomaketta olisi todennäköisesti hyvä päivittää edelleen niin kirjallisten ohjeiden kuin päiväkirjataulukon osalta, jotta se olisi entistä käyttäjäystävällisempi ja tutkija välttyisi aiemmissa päiväkirjoissa esiintyneiltä erilaisilta luokitteluongelmilta ja muilta tulkinnallisuuksilta.

Lähteet

Assis Rosa, A. 2006. “Does translation have a say in the history of our contemporary linguacultures? Some figures on translation in Portugal”. *Polifonia*, 77–94.

Bolaño, R. 2015. *2666 (E. Aaltonen, käänt.)*. Turku: Sammakko.

CSA Research. 2023. ”The Language Services Market (2023)”. [LinkedIn-päivitys]. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.linkedin.com/posts/csa-research_marketanalysis-languageservices-businessinsights-activity-7117169362595196929-ttBp

Euroopan komissio, Käännöstoimen pääosasto. 2014. *Translation and multilingualism*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. [Verkkojulkaisu]. Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://op.europa.eu/en/publication-detail/-/publication/e0770e72-afa1-4971-8824-6190512537dc/language-en/format-PDF/source-292765234

——. 2019. *Translation in figures 2019*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Verkkojulkaisu. [Verkkojulkaisu]. Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://data.europa.eu/doi/10.2782/841769

——. 2020. *Translation in figures 2020*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. Verkkojulkaisu. [Verkkojulkaisu]. Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://data.europa.eu/doi/10.2782/019253

——. 2021. *Translation in figures 2021*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://data.europa.eu/doi/10.2782/413378

——. 2022. *Translation in figures 2022*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 15.4.2024. https://data.europa.eu/doi/10.2782/253419

——. 2023. *Translation in figures 2023*. Euroopan unionin julkaisutoimisto. [Verkkojulkaisu]. Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://data.europa.eu/doi/10.2782/438164

Euroopan parlamentti, Käännöstoiminnan pääosasto. 2020. *Annual Activity Report 2020*, Euroopan parlamentti. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 15.4.2024. Saatavissa: https://www.europarl.europa.eu/cmsdata/239263/TRAD%20-%20AAR%202020%20-%20Final%20(Signed).pdf

Euroopan unionin elinten käännöskeskus. 2023. *Highlights of the year 2023*. EU:n elinten käännöskeskus. [Verkkojulkaisu.] Viitattu: 15.4.2024. Saatavissa: https://cdt.europa.eu/sites/default/files/documentation/pdf/highlights_of_the_year_2023_en.pdf

Finnpanel, Brun, L. 2024. ”Television katselu Suomessa 2023”. TV-vuosi 2024: Finpanelin esitys (PDF). Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://www.finnpanel.fi/tulokset/tiedotteet.php

Gershuny, J. 2000. *Changing Times: Work and Leisure in Postindustrial Society*. New York: Oxford University Press.

Kielilaki 423/2003. [Verkkojulkaisu]. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2003/20030423

Kielitoimiston sanakirja. 2024a. Sv. *käännös*. [Verkkojulkaisu]. Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/k%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6s?searchMode=all

—— 2024b. Sv. *käännösteksti*. [Verkkojulkaisu.] Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/k%C3%A4%C3%A4nn%C3%B6steksti?searchMode=all

—— 2024c. Sv. *teksti*. [Verkkojulkaisu.] Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/teksti?searchMode=all

—— 2024d. Sv. *tekstilaji*. [Verkkojulkaisu.] Kotimaisten kielten keskus, Helsinki. Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.kielitoimistonsanakirja.fi/#/tekstilaji?searchMode=all

Kinnunen, T. & Santalahti, M. 2023. ”Yhteiskunta (maailma!) tarvitsee lisää kääntämistietoisuutta – kääntäjien monet kasvot esiin!” Esitelmä Kääntäjienpäivän seminaarissa Tampereella 22.9.2023.

Kirjakauppaliitto. 2023. *Suomi lukee 2023 -tutkimus*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://kirjakauppaliitto.fi/tutkimuksia/

Kotus. 2024a. Sv. *kotoperäinen kieli*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 9.5.2024. Saatavissa: https://www.kotus.fi/julkaisut/kielipolitiikkajulkaisut/kielen_asemaan_liittyvat_termit_hallinnossamme_-sanasto

——. 2024b. Sv. *kielipolitiikka*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 1.6.2024. Saatavissa: https://www.kotus.fi/julkaisut/kielipolitiikkajulkaisut/kielen_asemaan_liittyvat_termit_hallinnossamme_-sanasto/kielipolitiikka

——. 2024c. Sv. *vähemmistökieli*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 10.5.2024. Saatavissa: https://www.kotus.fi/julkaisut/kielipolitiikkajulkaisut/kielen_asemaan_liittyvat_termit_hallinnossamme_-sanasto/vahemmistokieli

Mäkisalo, J. 2006. ”Kuinka paljon käännöksiä luetaan? Lukupäiväkirjan esitutkimus”. *Virittäjä*, 110 (2): 250–259. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 4.5.2024. Saatavissa: https://journal.fi/virittaja/article/view/40483

Oikeusministeriö. 2019. *Kielelliset oikeudet*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 10.5.2024. Saatavissa: https://oikeusministerio.fi/-/mita-kielelliset-oikeudet-ovat-

Paloposki, O. 2007. ”Käännökset ympärillämme. Tutkittua tietoa tarvitaan”. Kääntäjä 4: 3.

Perustuslaki 1999/731. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 28.5.2024. Saatavissa: https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1999/19990731

Salmi, L. 2010. “‘Translations around us’ – the amount of translated text in everyday life”. MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu, vol. 4. Saatavissa: http://www.sktl.fi/@Bin/40746/Salmi_MikaEL2010.pdf

——. “Translations around us – the presence of translated text in the life of a university student.” Artikkelin käsikirjoitus.

Suomen kustannusyhdistys. 2024. *Bestsellerit 2014–2023*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 30.5.2024. Saatavissa: https://kustantajat.fi/tilastot/bestsellerit

Suomen virallinen tilasto (SVT). 2024. *Ajankäyttö: Tilaston dokumentaatio*. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://stat.fi/tilasto/dokumentaatio/akay

——. 2023a. Ajankäytön rakenne: 2.7 *Ajankäyttö (82 lk) iän mukaan vuosina 1987–1988, 1999–2000, 2009–2010 ja 2020–2021, 10 vuotta täyttäneet*. [Verkkojulkaisu]. Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://pxhopea2.stat.fi/sahkoiset_julkaisut/ajankayttotilasto/html/suom0001.htm

——. 2023b. ”Näyttöruutujen äärellä kului vuonna 2021 enemmän aikaa kuin koskaan aiemmin”. [Verkkojulkaisu.] Helsinki: Tilastokeskus. Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://stat.fi/julkaisu/cl8ipicxx123r0bw2oxe42g8i

Tieteen termipankki. 2024a. Sv. Käännöstiede: *käännös*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Käännöstiede:käännös

——. 2024b. Sv. Kielitiede: *tekstilaji*. [Verkkojulkaisu.] Viitattu 2.6.2024. Saatavissa: https://tieteentermipankki.fi/wiki/Kielitiede:tekstilaji

Verwerft, H-L. 2011. *Vertalingen rondom ons: het aandeel van vertaalde tekst in de dagelijkse lectuur van Nederlandstaligen*. [Käännökset ympärillämme: käännöstekstien osuus hollantia puhuvien henkilöiden päivittäisestä lukemisesta]. Kandidaatin tutkielma, Artesis Hogeschool Antwerpen, Departement Vertalers en Tolken.

Verwerft, H-L. 2012. *”Vertalingen rondom ons” Hoeveel teksten lees en Belg gemiddeld in vertaling? De dagsboekstudie als onderzoeksdomein en onderzeoksmethode*. [”Käännökset ympärillämme” Kuinka paljon käännettyjä tekstejä belgialainen lukee keskimäärin? Päiväkirja tutkimusalana ja -metodina.] Maisterin tutkielma, Artesis Hogeschool Antwerpen, Departement Vertalers en Tolken

Vihonen, I. & Salmi, L. 2007. ”Arjen käännöstekstien jäljillä. Käännökset ympärillämme -hankkeen jatkoa”. MikaEL – Kääntämisen ja tulkkauksen tutkimuksen symposiumin verkkojulkaisu. Saatavissa: http://www.sktl.fi/@Bin/41152/Vihonen+Salmi.pdf

Liitteet

ENGLISH SUMMARY

Translated texts in the everyday life of university students: A Text diary study from 2014 through to 2016

Introduction

Reading is an essential skill that opens doors to a vast world of imagination and knowledge. We cannot get through a single day without reading because texts are everywhere. Reading has become such an integral part of our daily lives that we may not even notice how much reading takes place and how many various kinds of texts we come across with. News and the Internet, and the information they offer, are always within our reach. The world has gotten smaller because of digitalization and globalism, but for the information to be accessible to all we need translations.

Translated texts are a part of our everyday lives, but it is difficult to assess the proportion of translations from everything that we read as we may not consciously concern ourselves with the origins of the texts around us. An untrained eye of an average reader may often overlook the influence of a translator on the production of a text. A text diary study where the participants pay particular attention to the origins of the texts they read, is one tool with which to examine how much readers actually encounter translations in their everyday lives, and what kinds of texts translations can be.

This Master's thesis examines and analyzes the text diaries collected by Leena Salmi from students at the University of Helsinki and the University of Turku from 2014 through to 2016. The students have recorded into the text diaries all the texts they read during a single weekday, how much time they spent reading those texts, and an estimation of whether the text they read was a translation, original work, or undefinable. The aim of this text diary study is to determine how much university students read different kinds of texts, what is the average time they spend reading daily, and what is the proportion of translations from everything read. This text diary study is a continuation of the *Translations around us* research project which was started in the 2000s (Paloposki 2007, Vihonen & Salmi 2007) and has since been carried out by Salmi, who has collected text diaries from 2007 through to 2016 (Salmi 2010, Salmi manuscript).

Translations in everyday life

The context of this text diary study is Finland because the research was conducted in Finland and the respondents are studying at Finnish universities. There are no ready-made statistics concerning translated texts in Finland available, so in order to gather a wider perspective of the proportion of translated texts in Finland I examined the Finnish Publishers Association's yearly released lists of most sold books by Finnish publishers. These yearly lists contain sales volumes of the twenty most sold books in every literary genre. These lists were used to calculate the ratio between Finnish and translated literature sold in Finland from 2014 through to 2023. Because the literary genre lists varied in their consistency as some lists contained both Finnish and translated books and some lists had more than twenty books listed in them, the results are not perfectly comparable but rather an approximation. According to my calculations of these lists, the proportion of translated literature sold in Finland during the last ten years has varied between 41–50,5%. (Finnish Publishers Association 2024.)

The idea for a text diary study that focuses on translated texts was formed in order to raise the profile of translators as well as their work. Separate text diary studies focused on translated texts were launched by researcher Jukka Mäkisalo from the University of Eastern Finland (Mäkisalo 2006) and professor Outi Paloposki from the University of Turku (Paloposki 2007). Even though both of these diary studies focused on translated texts and the participants in both studies were university students, their objectives were different: Mäkisalo's aim was to establish the proportion of translated texts from everything read by the diarists (Mäkisalo 2006: 250), whereas the premise for Paloposki's diary study was to establish what types of texts the diarists encountered in their daily lives and especially what kinds of translated texts they observed (Paloposki 2007: 3). The results from Mäkisalo's study suggested that approximately 44% of the texts the diarists (N=19) read were translated (Mäkisalo 2006: 256). Paloposki's study resulted in a categorization of the translated text types that the diarists (N=82) had reported. Paloposki´s categorization consisted of package labels (food items, cosmetics, detergents), instructions (medicine, devices), newspapers and periodicals, audiovisual translations, literature (both factual and fictional, cartoons), and other (advertisements, rules of a game, lecture material, bulletins, brochures, catalogues, Internet pages, announcements, signs, instructions on walls). Paloposki stated that the text types in her categorization had some overlapping, but that they still offered an overview of what types of translated texts there are. (Paloposki 2007:3.)

On the basis of these two diary studies Inkaliisa Vihonen and Leena Salmi launched their own study which combined the objectives of Mäkisalo´s and Paloposki´s studies into one text diary study. Vihonen and Salmi´s text diary template had the pre-categorizations of the various text types recognized in Paloposki's study, and the time use aspect of reading from Mäkisalo´s study. Vihonen and Salmi collected text diaries from students (N=24) as well as from non-students (N=30) who belonged to their immediate circles. The results of Vihonen and Salmi´s diary study suggested that ~40% of everything read by all of the text diarists (N=54) were translations and that the daily average-time used on reading was 5 hours and 40 minutes. (Vihonen & Salmi 2007: 2–4.)

The text diary

Salmi continued the text diary study she launched with Vihonen and has since collected more text diaries between 2008 and 2016. She has written one research article which was published in 2010 and one research article manuscript which was never published about the results of these further studies focused on the text diaries. (Salmi 2010; manuscript.)

The text diaries from 2014 to 2016 were offered to me as research material for a Masters' thesis during the proseminar course, because Salmi had not had the time to analyze them herself. Salmi has collected the 132 text diaries from university students that she taught in the Helsinki and in Turku. Most of the diaries were collected from students at the University of Helsinki in 2014 and from 2015 to 2016 Salmi collected text diaries only from students at the University of Turku.

Table 1 The distribution of the text diaries by year and university

	2014	2015	2016	All
University of Helsinki	74			74
University of Turku	13	18	27	58
Excluded	1	1	1	3
In total	**86**	**17**	**26**	**129**

Between 2014 to 2016 the diary form, which Salmi used to collect the text diaries, was a three to four sheeted Excel file. The diary form consisted of a background information sheet, the text diary template sheet, and either of a pre-filled example diary template sheet to be used as a visual aid, or of an instructions sheet with written instructions on how to fill the text diary

template. The diary form used in the university of Turku in 2014 had both the visual aid example diary template sheet as well as the written instructions sheet.

On the background information sheets in the diary forms the respondents were asked to produce such information of themselves as age, native language, gender, marital status, major subject, possible study program, educational background, the year when their studies began, an estimation of how much time (h) they spent on reading daily, as well as an estimation of what was the percentage of translated texts from everything that they read daily.

The most essential part of Salmi's diary form was the text diary template sheet, where the respondents were asked to record all the various kinds of texts that they read during the one day that they kept the diary for. The texts were recorded into the diary templates int0 the pre-structured text type categories. In addition to categorizing the read text, and providing information about the name or the type of the text, the respondents were asked to record the time that they had spent reading the text, the language of the text (if not Finnish), whether the text was a printed/physical text as opposed to a virtual text, and, most importantly, an estimation of whether the text was translated, original, or undefinable.

Salmi had made some modifications into the text type categories in the text diary templates she used between 2014 to 2016. The text type categories of the text diary template versions are listed by year and color-coded to highlight the differences between the categorizations of the versions. Salmi did these modifications in order to update the text diary template so that it would be more user-friendly for the respondents. In 2015 Salmi included such new text type categories into the text diary template as dictionaries, lecture slides, and study related translations, which had been missing from the categorizations before.

Table 2 The text type categories in the diary templates by year

2014	2015	2016
NEWSPAPERS	**NEWSPAPERS**	**FICTIONAL LITERATURE**
PERIODICALS	**PERIODICALS**	**FACTUAL AND SCIENTIFIC LITERATURE**
SCIENTIFIC PUBLICATIONS	**SCIENTIFIC PUBLICATIONS**	**DICTIONARIES**
LITERATURE	**FICTIONAL LITERATURE**	**ADMINISTRATIVE TEXTS**
SOCIAL MEDIA (Facebook, Twitter etc.; email, chat, and SMS)	**FACTUAL AND SCIENTIFIC LITERATURE**	**SCIENTIFIC PUBLICATIONS**
INTERNET (other than above mentioned)	**DICTIONARIES**	**PERIODICALS**

2014	2015	2016
USER INTERFACES (the language of software and mobile phone menus)	**NEWS** (for example news agencies' Internet pages)	**NEWSPAPERS**
PUBLICITY, brochures, and announcements etc.	**BLOGS**	**OTHER NEWS** (for example news agencies' Internet pages)
INSTRUCTIONS, user guides and package texts etc.	**WEB FORUMS**	**OTHER FACTUAL TEXTS**
SUBTITLES (TV, films etc.)	**OFFICIAL INTERNET PAGES** (informative texts; for example University, KELA, EU)	**BLOGS**
ADMINISTRATIVE TEXTS (documents, letters, forms etc.)	**SOCIAL MEDIA** apps (Facebook, Twitter, Tumblr etc.)	**WEB FORUMS** etc.
OTHER WORK OR STUDY-RELATED MATERIAL	**EMAIL**	**SOCIAL MEDIA** texts (Facebook, Twitter, Tumblr etc.)
OTHER (please specify)	**SMS**	**PERSONAL COMMUNICATIONS**
	CHAT (for example WhatsApp)	**USER INTERFACES** (for example software and mobile phone menus)
	USER INTERFACES (for example software and mobile phone menus)	**INSTRUCTIONS** (user guides, signs, pakage texts)
	INSTRUCTIONS (user guides, signs, package texts)	**PUBLICITY** (brochures, billboards)
	PUBLICITY (brochures, billboards)	**SUBTITLES** (TV, films; via TV or online)
	SUBTITLES (TV, films; via TV or online)	**LECTURE MATERIALS**, lecture slides, Moodle
	LECTURE SLIDES	**STUDY-RELATED TRANSLATIONS**
	STUDY-RELATED TRANSLATIONS	**OTHER WORK OR STUDY-RELATED** texts
	OTHER WORK OR STUDY-RELATED texts	**OTHER** (please specify)
	OTHER (please specify)	

Results

The results for the average reading times per text type and year as well as for the proportion of translated texts were calculated from the individual text diaries after they had been decoded into an assembly Excel sheet. The recorded reading times for individual texts were gathered into text type categories and within those text types the reading times were separated between the recorded estimations of whether the text was translated, original, or undefinable. From these yearly assembly Excel sheets it was then possible to calculate totals for each of the estimated types of texts (translated, original, unde-

finable) within the text type as well as an average reading time for the text type itself, and most importantly the percentage of translated texts for individual text types as well as for the whole year of respondents.

Table 3 The daily average time used on reading and the percentage of translated texts read per day

	2007	**2008**	**2009**	**2010**	**2011**	**2012**	**2013**	**2014**	**2015**	**2016**
N	**24**	**28**	**23**	**18**	**42**	**51**	**51**	**86**	**17**	**26**
The average time used on reading per day	5h29	5h03	5h17	5h38	6h39	5h48	5h39	7h08	7h03	8h11
The percentage of translated texts read per day	41 %	27 %	36 %	27 %	25 %	24 %	28 %	38 %	33 %	30 %

The results of this text diary study conducted in this Master's thesis are similar to those reported previously by Mäkisalo (2007), Vihonen and Salmi (2007), and Salmi herself (2010; manuscript), as they suggest that approximately one third out of everything read by the students is translated. The exact percentage of translated texts calculated from all of the text diaries examined in this study is 35%. The results of the time-use calculations for the average times used on reading per day do however show that the time spent on reading daily has increased quite significantly compared to the previous results. (Salmi manuscript, 2010, Vihonen & Salmi 2007.)